

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

113209

BİBLİYOTERAPİNİN AİLELERİYLE ÇATIŞMA İÇİNDE OLAN
GENÇLERİN ÇATIŞMA DÜZEYLERİNE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

E. Bilge YILMAZ

113209

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ziya SELÇUK

Ankara, 2002

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

E. Bilge YILMAZ' a ait "Bibliyoterapinin, Aileleriyle Çatışma İçinde Olan Gençlerin Çatışma Düzeylerine Etkisi" adlı çalışma jürimiz tarafından, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Fatma ALİSİNANOĞLU

Üye

Doç. Dr. Ziya SELÇUK

Üye

Yrd. Doç. Dr. Feride BACANLI

TEZİN ADI : Bibliyoterapinin, Aileleriyle Çatışma İçinde Olan Gençlerin Çatışma Düzeylerine Etkisi.

HAZIRLAYAN : E.Bilge YILMAZ

ÖZET

Bu araştırmada, bibliyoterapinin, aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin çatışma düzeylerine etkisi incelenmiştir. Araştırma, kontrol gruplu ön-test, son-test modele dayalı deneysel bir araştırmadır. Araştırma, 2000-2001 öğretim yılında, Edirne ili Edirne Lisesine devam eden, 9.sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın, deney ve kontrol gruplarına 12’şer öğrenci katılmıştır.

Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin, ön-test ve son-test aşamalarında çatışma düzeyleri “Genç Ana Baba Çatışma Envanteri” ile ölçülmüştür. Deney Gurubuna katılan, anne babalarıyla çatışması olan gençler, 10 hafta süreyle bibliyoterapi gurubuna devam etmişlerdir. Verilerin analizinde, varyans analizinin özel bir hali olan tekrarlanmış ölçümler için tek faktör üzerinden iki boyutlu varyans analizi uygulanmıştır.Araştırma bulguları, aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin, hem anneleriyle hem de babalarıyla çatışma düzeylerini düşürmede bibliyoterapinin etkili olduğunu ortaya koymuştur

Anahtar Kelimeler: 1– Bibliyoterapi, 2– Çatışma, 3– Anne, Baba, Genç.

TITLE OF THESIS: The Effect of Bibliotherapy in The Level of Conflict on Teenagers Who Conflict With Their Parents

AUTHOR: E.Bilge YILMAZ

SUMMARY

The effect of bibliotherapy on teenagers who conflict with their parents has been examined in this research. Research has been divided into two groups as test and control. There are 12 people in each group and the total number is 24. This is an experimental research which has been modelled as both pre-test and final-test with control groups. The people in these groups are 9th class students who have educated in Edirne High school, the city of Edirne, in 2000-2001 education period.

Teenager Parent conflict Environment (TPCE), has been used to measure the conflict level of the students during the pre-test and final-test. Teenagers who participated in the test group and who were conflicting with their parents, had attended bibliotherapy groups for 10 weeks. Two dimensional variance analysis over single factor for repeated measurements, which is a specialised accuracy of variance analysis has been implemented in the analysis of collected data. The result of this research implied that bibliotherapy has positive effects to decrease the level of the conflict between teenagers and their parents.

Key Words: 1 – Bibliotherapy, 2 – Conflict, 3 – Mother, Father, Teenager.

ÖNSÖZ

Bibliyoterapi alanında araştırma yapmaya başladığımda, sınırlı sayıda Türkçe yayımlanmış kaynak olduğunu gördüm. Mevcut bilgi birikimine katkıda bulunmak ve araştırmacıların dikkatini bu konuya çekebilmek amacıyla bu konuda çalışmaya başladım.

Bibliyoterapiyi aileleriyle çatışma içinde olan gençler üzerinde uygulayarak, çatışma düzeylerine olumlu etkisini araştırdım. Araştırmalarım sırasında gördüm ki, psikolojik danışmanın yapılabildiği tüm konular üzerinde bibliyoterapi yapmak mümkündür.

Araştırma sırasında birçok kişi ve kurumun emeği ve desteğini gördüm. Öncelikle desteği ve katkılarından dolayı danışmanım Doç. Dr. Ziya SELÇUK'a, önerileri ile bana yol gösteren, istatistiksel çözümlemelerde yardımını ve bilgisini esirgemeyen Trakya Üniversitesi Ekonometri Bölüm Başkanı Yrd. Doç. Dr. Adil OĞUZHAN'a, gösterdikleri sabırdan dolayı eşim Müjdat, çocuklarım Atakan ve Müge YILMAZ'a sonsuz teşekkürler ederim.

E. Bilge YILMAZ

Ankara-2002

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET	i
SUMMARY	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ	vii

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
Ergenlik Dönemi	2
Ergenlik Döneminin Genel Özellikleri	3
Genç ve Anne Baba Arasındaki Çatışmalar	4
Çatışma	9
Çatışma Kaynakları	11
Çatışma Çözümünde Sergilenen Sağlıklı ve Sağlıksız Davranışlar	14
Çatışma Anında Gösterilen Tepkiler ve Çözüm Süreci	14
Bibliyoterapi	18
Bibliyoterapi Süreci	20
Kitap Seçimi İçin Genel Ölçütler	22
Bibliyoterapiye Hazırlık Çalışmaları	23
Bibliyoterapi Oturumlarına Başlama ve Bitirme	25
Bibliyoterapinin Başarılı Olması İçin Dikkat Edilmesi Gereken	
Noktalar	27
Bibliyoterapinin Sınırlılıkları	29
Amaç	33
Denenceler	33
Sınırlılıklar	33
Tanımlar	34
Araştırmanın Önemi	34

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	37
------------------------------	----

BÖLÜM III

YÖNTEM	47
Araştırma Grubu	47
Deneklerin Seçimi	48
Araştırmanın Deseni	50
Veri Toplama Aracı	51
GAÇE'nin Maddeleri	51
GAÇE'nin puanlanması	51
GAÇE'nin Güvenilirliği	53
GAÇE'nin Geçerliliği	54
Bibliyoterapi Grubu	54
Bibliyoterapi Grubunun Genel Planı	55
Bibliyoterapi Grubu Oturumlarının Planları	58
Genel Değerlendirme	64
Verilerin Analizi	66

BÖLÜM IV

BULGULAR	67
Bibliyoterapinin Aileleriyle Çatışma İçinde Olan Gençlerin Anneleriyle Olan Çatışma Düzeylerine Etkisine İlişkin Bulgular	67
Bibliyoterapinin Aileleriyle Çatışma İçinde Olan Gençlerin Babalarıyla Olan Çatışma düzeylerine Etkisine İlişkin Bulgular	71

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM	75
-------------------	----

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER	77
-------------------	----

Sonuç	77
-------	----

Öneriler	78
----------	----

KAYNAKÇA	79
----------	----

EKLER

EK-1 : Romanın Özeti	85
----------------------	----

EK-2 : Genç Anne Baba Çatışma Envanteri (GAÇE)	87
--	----

EK-3 : Deney ve Kontrol Gruplarının Ön-Test ve Son-Testlerden Aldıkları GAÇE Puanları	89
--	----

TABLO DİZİNİ

Tablo no	Tablonun Adı	Sayfa No
Tablo-1	GAÇE’yi Dolduran 9. Sınıf Öğrencilerinin Dağılımı	48
Tablo-2	Deney Grubu Öğrencilerinin Dağılımı.	49
Tablo-3	: Kontrol Grubu Öğrencilerinin Dağılımı.	50
Tablo-4	Araştırma Deseni	50
Tablo-5	Deney ve Kontrol Gruplarının GAÇE’den Ön-Test ve Son-Test Ölçümünde Almış Oldukları “Annem” Bölümüne ilişkin Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları	68
Tablo-6	Deney ve Kontrol Gruplarının, GAÇE ’den Ön-Test Ölçümünde Almış Oldukları, “Annem” Bölümü Toplam Puanlarının Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin “ t ” Testi Sonuçları	69
Tablo-7	Deney ve Kontrol Gruplarının, GAÇE ’den Son-Test Ölçümünde Almış Oldukları “Annem” Bölümü Toplam Puanlarının Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin “ t ” Testi Sonuçlar	69
Tablo-8	Deney Ve Kontrol Gruplarının GAÇE’den Ön-Test ve Son-Test Ölçümünde Almış Oldukları “Annem” Bölümüne İlişkin Puanların Varyans Analizi Sonuçları	70

Tablo-9	Deney ve Kontrol Gruplarının GAÇE 'den Ön-Test ve Son-Test Ölçümünde Almış Oldukları “Babam” Bölümüne İlişkin Puanların Ortalamaları ve Standart Sapmaları	72
Tablo-10	Deney ve Kontrol Gruplarının GAÇE 'den Ön-Test Ölçümünde Almış Oldukları “Babam” Bölümüne İlişkin Toplam Puanların Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin “ t ” Testi Sonuçları	73
Tablo-11	Deney ve Kontrol Gruplarının GAÇE 'den Son-Test Ölçümünde Almış Oldukları “Babam” Bölümüne İlişkin Toplam Puanların Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin “ t ” Testi Sonuçları	73
Tablo-12	Deney ve Kontrol Gruplarının GAÇE'den Ön-Test ve Son-Test Ölçümünde Almış Oldukları “Babam” bölümüne İlişkin Puanların Varyans Analizi Sonuçları	74

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Aile, okul gibi bazı ortamlar, kişilerarası etkileşimin en yoğun olduğu ortamlardır. Ailede eşler arasında, anne babalarla çocuklar arasında, çocukların kendi aralarında, okulda öğrencilerle öğretmenler arasında veya öğretmenlerin ve öğrencilerin kendi aralarında yoğun bir etkileşim söz konusudur. Bu kişiler, aralarındaki etkileşimin niteliğinden memnun olabilirler veya olmayabilirler. Tarafların etkileşimlerinin niteliğinden memnun oldukları sürece aralarında herhangi bir çatışma olmamaktadır. Etkileşimde bulunan taraflardan en az birinin, mevcut etkileşimin niteliğinden hoşnutsuzluk duymasıyla çatışma yaşanmaktadır (Öğülmüş, 2001).

Çatışmaları çözmek için insanlar farklı yöntemlere başvurabilirler. Çözüm için başvuru en eski yöntemlerden biri olan deneme yanılma yöntemiyle çatışmalara her zaman çözüm bulmak mümkün olmamaktadır. Bu yöntem oldukça zaman alıcıdır ve bazı durumlarda bedeli çok ağır olabilmektedir. Bu nedenle “rasyonel, bilimsel, yaratıcı, dolaylı” gibi sorun çözme yöntemleri geliştirilmiştir (Öğülmüş, 2001)

Çatışma yaşayan tarafları aynı çalışmanın içine dahil etmek bazen zor olabilir, örneğin; anne babalarla gençleri, aralarındaki çatışmayı çözümlemek için aynı grup çalışması kapsamına almak uygulamada zor olabilir. Böyle durumlarda dolaylı yaklaşımlar kullanılabilir. Bu nedenle, araştırmada, dolaylı bir yaklaşım olan bibliyoterapi sürecinden yararlanılmıştır.

Aşağıda, bu araştırmanın temel kavramları olan ergenlik, çatışma ve bibliyoterapi hakkında bilgi verilecektir.

Ergenlik Dönemi

İnsan, hayatı boyunca bir çok gelişim evrelerinden geçerek büyür ve olgunlaşır. Gösterdikleri gelişim özelliklerine göre insanlar, bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık gibi gelişim evrelerine ayrılmışlardır

Ergenlik insanın gelişiminin en önemli evrelerinden biridir ve çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak görülmektedir. Ergen, bu dönemde hayata hazırlanır. Bir taraftan çocuksu davranışlar gösterirken, diğer taraftan yetişkin rolleri sunar. Ergenlik dönemi ortalama olarak kızlar için 11-21, erkekler için 12-22 yaşları aralarını kapsamaktadır. Ergenliğin başlangıcı daha kolay tanımlanabilmektedir. Erinlikte meydana gelen fiziksel değişiklikler ergenliğin başlangıcı olarak belirtilmektedir. Ancak ergenliğin hangi yaşlarda sonlandığı bu kadar açık tanımlanamamaktadır. Ergenliğin bitişi, onun hayata atılıp, gelir getirici bir işte çalışmaya başlaması, evliliğe ve aile yaşantısına hazırlanması gibi sosyo-kültürel etmenlere bağlı olmaktadır (Onur,1987).

Görüldüğü gibi ergenlik, geniş bir yaş dönemini içine almaktadır. Araştırma, ergenliğin ikinci döneminin başlangıcı olan 9. sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirildiği için, bu dönemi vurgulamak amacıyla “genç” terimi kullanılacaktır. Bu nedenle, önce ergenlik döneminin genel özellikleri, sonra genç ve anne babalar arasında yaşanan çatışmalar incelenecektir.

Ergenlik Döneminin Genel Özellikleri

Çok eskiden beri ergenliğin büyük bocalamalar ve fırtınalarla dolu olduğu düşünülmektedir. Plato, “ruhsal sarhoşluk” olarak tanımlamış, Aristo, “vurdumduymaz yaratıklar” olarak ele almış, Sokrates, mezar taşına “.... şimdiki gençler birer zalim” diye yazdırmıştır (Ekşi,1990).

Sigmund Freud’un, ortaya attığı psikoseksüel gelişim kuramında ergen ihmal edilmişmiş, esas kritik dönem olarak erken çocukluk kabul edilmiştir. Uzun bir aradan sonra ergenlik dönemine hak ettiği yeri ve önemi veren Anna Freud olmuştur. Anna Freud’a göre ergen bencillikle özseverlik, topluma uyumla uyumsuzluk, çocuklukla ciddiyet, neşeyle kederli ve boyun eğmeyle isyan etme gibi çeşitli karşıt uçlar arasında gidip gelmektir. Ergen duygusal bakımdan çok dengesiz ve değişkendir. Çocukluk dönemleri ile ilgili tüm eski çatışmalar ergenlik döneminde yeniden canlanır (Ekşi,1990).

Stanlay Hall, ilk kez ergenlik dönemini tüm incelikleri ile ele almıştır. Bu dönemin büyük karışıklılar ve fırtınalar dönemi oluşunu yine ilk kez vurgulayan da Hall olmuştur.(Ekşi,1990)

Ergenlik dönemi bocalamalarıyla ilgili önemli görüşler Erik Erikson tarafından ortaya atılmıştır. Erikson, Freud’un temel görüşlerine bağlı kalmakla birlikte, insanın içinde yaşadığı toplumla ilişkilerine ve egonun gereksinimlerine ağırlık vererek kişilik gelişmesini çok yönlü ve çok kapsamlı şekilde incelemiştir. Böylece Erikson, Freud’un “psikoseksüel gelişim kuramını”, “psikososyal kuram” adı altında yeniden incelemiş bu gelişimi sekiz evre halinde ele almıştır. Erikson her evrede benliğin karşılaştığı bir olumlu benlik, bir de bunun karşısını belirtmiştir.(Geçtan,1989)

Erikson'a göre, ergenlik döneminin en önemli özelliği, gençlerin bu dönemde kimlik kazanma uğraşı vermeleridir. Kimlik kazanmak ise oldukça sancılı bir süreçtir. Ergenin kimlik kazanabilmesi, özdeşim kurmasına bağlıdır. Ergenlik dönemi boyunca, kendileri için önemli olan kişilerle, özellikle anne babalarıyla özdeşim kurmaya yönelen gençler, bir yandan da onlarla çatışmaya başlar. Çünkü ergenler, özdeşim kurarak anne babaları gibi olacaklarını zannederler; anne babalarının “tıpkısı olma” endişesi ise onların anne babalarıyla çatışmalarına yol açar. Bir başka ifadeyle, ergen ile anne baba arasındaki çatışmaların temel işlevi, onun “kendine özgü bir kimlik” geliştirmesine yardımcı olmaktadır (Özgen, 1992).

Genç ve Anne Baba Arasındaki Çatışmalar

Genç ve anne baba arasındaki çatışmalar, gençte veya aile üyelerinden birinde belirtisel bir davranışın ortaya çıkmasına neden olabilir. Belirtisel davranış, ailedeki sorunları küçümseme ya da yadsıma eğilimi sonucu bu sorunlarla baş edebilmek için aile üyelerinden birinin ruhsal sorunlar geliştirmesidir. Bu sorunlar ilk bakışta kişisel bir sorunmuş gibi görünmesine karşın daha dikkatli incelendiğinde aile ilişkilerinde de, sorunlar olduğu görülebilir. (Haley, 1988)

Aile etkileşiminden kaynağını alan yaşantılar arasında anne ve baba figürleri sık sık problem alanlarına yansır. Anne ve baba imajları kompleks yaşantılardır ve birbirleriyle ilişkiden bağımsız birer imaj olarak düşünülemezler. Örneğin “baba” kavramı baba denilen kişinin anne ile ilişkilerini de kapsayan kavramsal yaşantı kümesidir. Bunun sahip olduğu çok yüksek gerilimli duygusal yük, kaynağını asıl bu bağlantıdan alır. Gençlerin anne ve baba figürleri ile ilgili

değerlendirmeleri ve bu önemli figürler arasındaki ilişkiler, anne baba ve genç arasında çatışma yaşanmasına sebep olabilir (Onur, 1987).

Anne ile baba arasındaki anlaşmazlıklar, gençler ile çatışma yaşamalarına sebep olabilmektedir. Geçimsizlikleri, tartışmaları, kavga sahnelerini seyretmek genç için yaralayıcı olabilmektedir. Ancak, çocuktan farklı olarak, gerek bu sahnelere alıştığı için, gerek kendi güçlüklerini düşünmek için kendi içine kapanma içgüdüsünün onu çevresinde olup biten şeylere karşı daha az duyarlı kılması nedeniyle genç doğal olarak kendini korur. Öte yandan, anne babasının eylemleri karşısında eleştirci bir tutum alan genç, onların tartışmalarını tüm yetişkinlere özgü bozuklukların sonucu sayabilir. Bazen genç, anne babasını çocukça tartışmalar yaptıkları düşüncesiyle yargılar ve terk edilme duygusu yaşarlar, çünkü kendi tartışmalarına dalan anne babalar gence küçücük bir ilgi gösteremez olurlar. Bu durumun en sık görülen sonucu gencin olgunlaşmasında bir engellemedir (Onur, 1987).

Anne babaların çocukları karşısındaki davranışlarındaki tutarsızlık bir başka çatışma nedenidir ve özellikle otoritenin uygulanması alanında ortaya çıkar. Bu durumda çocukları, anne babalarının davranışında akılcı bir ilkenin olmadığını fark ederler ve bundan da eğitimin, anne babanın duygusal durumuna bağlı olduğunu ve gerçek bir anlamdan yoksun bulunduğunu çıkarırlar. Bu koşullarda otorite artık ahlaki bir uyarı olmaktan çıkar (Onur,1987).

Anne babaların sevgisinin çocuklar arasında eşit olmayan dağılımı da çok sık görülen çatışma alanlarından biridir. Bunun sonucu olarak genç, annesine ya da babasına aşırı bir duygusal bağlılık geliştirir, bu duygusal kutuplaşma ailedeki homojenliği ve tutarlılığı tahrip eder ve bunların yerine ikili ilişkileri koyar; böylece olgunlaşmayı engelleyen oedipal bağlar ortaya çıkar (Onur,1987).

Çok az anne baba, genç çocuklarında geleceğin yetişkininin haklarını görebilmektedir. Gençler geleceğin yetişkinleri olarak bir takım haklara sahiptirler. Sadece gençlerin gelişimleri sonucu doğan gereksinimlerini kabul etmek değil, kişi olarak toplumun üyesi olarak haklarını kabul etmek de söz konusudur. Anne babaların çoğu için, gencin kişiliği aileye bağımlılığıyla, yani yetişkinin otoritesini uyguladığı bir nesne olarak değil, toplumun tanıdığı uygarlık haklarından yararlanması gereken bir kişilik olarak tanımak hemen hemen olanaksızdır. Bu nedenle çocuklarının olgunlaşmasına bilinçdışı bir biçimde karşı koyan bir çok anne baba vardır. Gerçekten onlar için olgunlaşma çocuklarının yitirilmesi demektir. Eğer genç, aile ve toplum karşısındaki görevlerini fark edemezse onu bağımlılık altında tutmak daha kolay olacaktır. Böylece toplumla ilişkiye girmesini yasaklamaya çalışırlar. Gencin kişisel dileklere, kendine özgü bir ideale, kişisel dostluklar kurma ya da sırlara sahip olma hakkı yoktur. Anne babalar böylece gencin tüm fiziksel ve ruhsal yaşam alanlarına egemen olurlar, bu yüzden pek çok genç kendine özgü bir yaşam alanından yoksun olduğunu hisseder ya da anne babaların aşırı egemenliğine karşı hastalıklı sığınma alanları yaratır (Onur, 1987).

Gencin anne baba yetkisini reddetmesi, anne babanın da bu yetkiyi sürdürmekte direnmesi ile birleşince insanlık tarihinin süre giden sorunlarından biri olan kuşak çatışması olgusuna yol açar. Günümüzde bu sorun, hızlı toplumsal değişme nedeniyle, giderek daha da belirginleşmiştir. Hemen hemen hiç değişmeyen toplumlarda, örneğin Yeni Gine'de keşfedilmiş bazı kabilelerde- gençler büyüklerin arzuları doğrultusunda davranışta bulunmaktadır. Zira kabile toplumunun dokusu bir kuşaktan diğerine çok az değişmektedir. Tersine, çağdaş dinamik toplumlarda gençler büyüklerin standart ve ereklerinin artık eskimiş (geçersiz) olduğunu düşünmekte ve onlarla çatışmaya girmektedirler. Yetişkinlerin şu anki rolü, var olan değerlerinin süre gitmesine çalışmaktan çok, yeni değerleri öğrenmektir. Bu yetişkin değerlerinin eskiliği (geçersizliği) olgusu, şimdiki ortamların, yetişkinlerin bir zaman bildikleri (tanıdıkları) ortamlardan farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Bugünün gençliği, anne babalarının yaşamı

yanılgısız bir biçimde kendilerine yorumlayabileceği kanısında değildir. Para kazanmak ve ev geçindirmek durumunda olan anne baba, en yeni gelişmeleri ve buluşları daha çok dergiler ve televizyon gibi ikincil kanallardan öğrenmekte, bu durumun sonucu olarak da, bu konularda çocuğuna yol göstermekte yetersiz kalmaktadırlar. Endüstrileşmiş ve kentleşmiş bir toplumda yaşamak, bilimsel bilginin bir çok alanı ile giderek daha fazla ilgilenmeyi ve daha önceleri karşılaşılmamış olan çeşitli sorunlarla ilgili bir sezgi geliştirmeyi gerektirmektedir. Bir önceki (yetişkin) kuşak tarafından çoğunlukla iyice anlaşılmayan bu tür sorunlar arasında, makineleşme, ırk çatışmaları, etnik çatışmalar, teknoloji ve yaşam biliminin egemenliği gibi olgular vardır. Dahası, günümüzdeki nüfus patlamasının ve artan kültürel göreliliğin yarattığı dev sorunlar evrensel bir birleşme ve görüş açısı gerektirmektedir (Geçtan, 1989).

Gelecekteki terketmeyi haber verdiği için anne babaların çocuklarındaki her türlü değişime gem vurmaları da çatışmaya yol açmaktadır. Anne babalar çocuklarında ortaya çıkan değişimlere genellikle karşı çıkmaktadırlar. Onların çocukları hakkında özel bir imgeleri vardır ve çocuklarının en iyisi saydıkları bu imgeye uymasını istemektedirler. Oysa genç fiziksel ve ruhsal değişimlerle anne babanın bu soyut kavramından gitgide uzaklaşmaktadır. Anne babalar bu hızlı değişimleri anlayamamakta ve dolayısıyla hoşgörü ile görememektedirler. Değişen çocuklarının kendi tarzında giyinmesini, saç biçimini değiştirmesini, sevdiği oyunları bırakıp yeni oyunları sevmesini kabul edememektedirler. Yeni dostlar aramasını, yeni duygusal bağlar kurmasını benimseyememektedirler (Onur, 1987).

Bazı anne babalar otoritelerini en anlamsız ayrıntılar da bile kullanabilmektedirler. Bunun nedeni onları kızdıran değişimlerin kendisi değil, anlamıdır. Gencin her değişimi özgürlüğüne doğru bir adımdır, anne babasının iradesine bağlı kalmadan kendi yaşam biçimini seçebileceğinin kanıtıdır. Anne babalar böylece çocukları tarafından yavaş yavaş terk edildiklerini hissedebilmektedirler. Bu nedenle gencin annesinin ve babasının katılığına karşı

tepkisi her zaman açık bir başkaldırı olmamaktadır. Duyarlı gençler değişimlerinin anne babalarında uyandırdığı üzüntüyü anlayabilmekte ve onların karşı çıkışlarının tutuculuklarından değil bağılılıklarının sonucu olduğunu kavrayabilmektedirler. Bu koşullarda genç, yeni dileklerinde ısrar etmenin anne babasında düş kırıklığı yaratacağını ve duygusal ilişkilerde bir kopmaya yol açacağını görebilmektedir. Bu durumda tüm gençler, kendilerine karşı savaşıarak her türlü değişmeden uzak durarak anne babalarına acı vermekten sakınmayı başarabilmektedir. Ne yazık ki bu hareketsizlik de olgunlaşmayı geciktirmektedir (Onur, 1987).

Anne babaların gençleri sistemli olarak kötülemeleri de onlara çatışma yaşamalarına sebep olmaktadır. Bu gencin yaptığı her şeyi değersiz bulmakta kendini gösterir. Gençlerin onlar için daima bir çocuk kalacaklarını sıklıkla tekrarlayan bir çok anne baba bulunmaktadır. Bazıları yaşamın ne olduğunu anlamak için çok geç olduğunu söylemekte, bazıları da yetişkinlerin yetenekleriyle karşılaştırarak onları yeteneksiz, beceriksiz, az gelişmiş olduklarını belirtmektedirler. Bazı anne babalar, fiziksel büyümeye bağlı uyumsuzluğu söyleyip, gence özgü gururu ve özseverliği derinden yaralamaktadır. Kimileri de gencin aileye ekonomik bağımlılığını her fırsatta vurgulamaktadırlar. Bütün bir aşağılamalar gençte yetersizlik ve yeteneksizlik duyguları yaratmaktadır. Bu duygular gerçek bir aşağılık karmaşasında örgütlenebilmektedir. Bazı gençler de bu eleştirilere tepki olarak aileden uzaklara kaçma, düşsel olarak kaçma, mastürbasyon yapma gibi davranışlara yol açabilen daha kesin bir kurtulma gereksinmesinin ortaya çıktığı görülebilmektedir (Onur, 1987).

Yukarıda görüldüğü gibi, anne baba ve genç arasındaki ilişkisi zaman zaman çatışmaya dönüşebilmektedir. Çatışma, yaşamın doğasında olduğuna göre, yok etmek mümkün olmamaktadır. O zaman, yapıcı çatışma çözme yollarıyla bu yaşantılar kişi için olumlu şekle dönüştürülebilir.

Çatışma

Çatışma, iletişim içindeki insanların birbirlerini anlamamaları, birbirlerinden gelen bilgiyi doğru olarak çözümlememeleri, amaç ve işbirliği yapmamaları ve öfke arttıran yıkıcı bir enerji ve güç oluşturmaları şeklinde tanımlanabilir (Hançerlioğlu, 1988).

Literatür incelendiğinde kişiler arası iletişim sürecini değişik açılardan analiz eden çeşitli yaklaşımlar bulunmakta, fakat bunların pek çoğunda kişiler arası iletişim çatışmalarına ilişkin ayrıntılı bir model ortaya konulmamaktadır (Dökmen, 1985).

Pişkin (1989), Harary ve arkadaşlarının çatışma modelini üçe ayırmaktadır. a- Yönelim Çatışmaları b- Kapsam Çatışmaları ve c- Karma Çatışmalar

Yönelim çatışmalarının temel özelliği, kaynak ile alıcı arasında alınıp verilen mesajın kapsamına ilişkin herhangi bir çatışma olmaması, sadece iki kişinin kendileriyle ilgili problemlerden ötürü çatışmaya girmeleridir. Birbirinden hoşlanmayan iki insanın ortada ciddi bir neden yokken karşılıklı suçlamalarda bulunmaları, birbirlerini yeterince anlamadan eleştirmeleri, hatta aynı görüşte oldukları durumlarda bile, birbirini dinlemedikleri için karşılıklı suçlamalarda bulundukları ortamlarda yönelim çatışmaları söz konusudur. Anne babaların çocuklarına, çocukların da anne babalarına sevgilerini göstermemeleri bu çatışmaya örnek verilebilir.

Kapsam çatışmasında ise kişiler kendilerinden ötürü değil, aralarında alınıp verilen mesajlardan ötürü çatışmaya girmektedirler. Yani yönelim

çatışmalarında çatışmanın kaynağı kişiler iken, kapsam çatışmalarının kaynağı mesaj olmaktadır.

Karma çatışmalarda ise hem kişilerden hem mesajlardan kaynaklanan çatışmalar söz konusudur.

Günlük yaşamda anne baba ve genç arasındaki iletişimlerin sağlıklı olması, iletişim çatışmalarının ortaya çıkmaması arzulanan bir durumdur. Aksi halde hem genç hem de anne baba huzursuz olacaktır. Sağlıklı bir iletişimin olmadığı bir ortamda, genç ve anne baba karşılıklı olarak savunucu iletişim ortamında ise taraflar birbirlerinin eleştirileri karşısında hemen savunmaya geçecek ve kendilerini haklı çıkarmak, benlik saygılarını korumak için çabalayacaklardır. Bu durumda da genç ve anne baba birbirlerinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak algılayıp değerlendiremeyecektir. Ancak açık ve sağlıklı bir iletişimde genç ve anne babalar dikkatlerini savunmaya değil, karşısındakinin mesajlarını anlamaya harcayacaklardır (Öner,2000).

Çatışma, bir ya da birden çok kişinin herhangi bir konu üzerinde anlaşılamadığı zaman ortaya çıkmaktadır. İnsanların ihtiyaçları, dürtüleri, istekleri birbiriyle ters düştüğü zaman çatışma yaşanmaktadır. Bazı çatışma durumlarında çatışma içerisinde yer alan kişilerin söylemleri ve davranışları birbirinden farklıdır ya da bireyler bunları farklı algılayabilmektedir. Bu farklı bakış açıları ve farklı algılamalar da çatışmaya yol açmaktadır. Herkes zaman zaman çatışma yaşayabilmektedir. Aslında bu insan olmanın bir özelliğidir. Çatışma yaşamın doğal bir parçasıdır. Tüm insanlar hemen hergün çeşitli çatışmalar yaşayabilmektedir. Arkadaşlarla nereye gidileceğine karar verilemediği zaman, anne babayla eve dönüş saati üzerinde anlaşılamadığı zaman, hatta TV kanallarında gezinirken hangi programın izleneceğine karar verilemediği zaman insanlar içlerinde bile çatışma yaşayabilmektedirler (Öner,2000).

Böylesine yaşamın her anında görülebilen çatışmanın kendisi olumlu ya da olumsuz bir özelliğe sahip olmamaktadır. Ancak, çatışmalara gösterilen tepkilerle, yaşanan çatışmalar zedeleyici, yarışmacı, kırıncı olmakta ya da gelişmenin yolunu açarak yapıcı bir yaşantı haline dönüşebilmektedir (Öner, 2000).

Çatışmalar yoğun duyguların yaşanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle bazı insanlar çatışmayı görmezlikten gelmeyi tercih etmektedirler. Oysa görmezlikten gelinen, kaçınılan, üstü örtülmeye çalışılan çatışmaların denetim altında tutulabilmeleri güç olmaktadır. Genellikle çatışma yaşamaktan kaçınma çabaları, beklenmedik patlamalara, duyguların incinmesine ve hatta şiddet içeren davranışların sergilenmesine yol açabilmektedir (Öner, 2000).

Yaşam boyunca çatışma kaçınılmazdır. Bu yüzden çatışmalara gösterilen tepkilerin yapıcı olması önem kazanmaktadır. Yapıcı çatışma çözme yaklaşımı, ancak çatışmanın doğasını anlayabilme yetisinin geliştirilmeye başlaması ve çatışma çözme ilkelerinin öğrenilmesiyle sağlanabilmektedir. Bir çatışmanın nasıl çözülebileceğinin anlaşılması, çatışmanın kaynağının saptanması ile başlamaktadır. Buna göre üç tür çatışmadan bahsedilebilir. Bunlar; temel psikolojik ihtiyaçlardan, kaynakların sınırlı olmasından ve değerlerden kaynaklanan çatışmalardır (Öner, 2000; Öğülmüş, 2001).

Çatışma Kaynakları

Temel psikolojik ihtiyaçlardan kaynaklanan çatışmalar; insanların bütün davranışlarının altında yatan neden canlı varlığını sürdürebilme isteğidir. Bu istek, ait olma, güç, özgürlük ve eğlence olmak üzere dört temel psikolojik ihtiyaç olarak kendini göstermektedir (Öğülmüş, 2001).

Genellikle davranışların nedeni olarak çevredeki insanlar veya olaylar gösterilmektedir. İnsanı davranışa geçiren, güdüleyen aslında onun temel ihtiyaçlarıdır (Öner, 2000). Örneğin, anne babalar, gençlerin evde sorumluluk üstlenerek bazı işleri yapmalarını isterlerse çocuklarıyla çatışmaya girebilirler. Çünkü anne babaların bu istekleri gençlerin zamanını kullanma ve seçimler yapma özgürlüğünü kısıtlamış olmaktadır.

Bu temel psikolojik ihtiyaçlar zaman zaman birbirleriyle de çatışabilmektedir. Örneğin, bir öğrenci zamanının büyük bir bölümünü ders çalışmaya ayırıp başarılı olabiliyorsa, bu yolla güç ihtiyacını karşılamış olmaktadır. Ancak arkadaşlarına zaman ayırıp onlarla paylaşım sağlayamadığı için bu kez ait olma ihtiyacını karşılayamamaktadır (Öner, 2000).

Her insan ihtiyaçlarını farklı yollardan doyurmaktadır. Bunun için çatışma durumunda da her birey kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla farklı ve kendilerine özgü tepkiler vermektedir.

Çatışma yaşarken bireyin önünde iki seçenek bulunmaktadır; ya çatışmayı sürdürmek ya da problemi çözmek. Problem çözme yöntemleri, ihtiyaçların belirlenmesini sağlayarak, bu ihtiyaçların karşılanabilmesine yardımcı olmaktadır. Eğer çatışma yaşamayı sürdürmek seçilirse iki tarafın da temel ihtiyaçları karşılanamaz. Oysa tüm çatışmaların kökeninde temel psikolojik ihtiyaçlar yatmaktadır. Öyleyse çatışmaları çözebilmek için ilk adım her iki tarafın ihtiyaçlarının belirlenmesi olmalıdır (Öner, 2000).

Kaynakların sınırlı olmasında yaşanan çatışmalar; İnsanlar sahip oldukları kaynaklar sınırlı olduğunda çoğunlukla çatışma yaşamaktadırlar. Zaman, para, mal vb. çatışmaya yol açan sınırlı kaynaklardan bazılarıdır (Öğülmüş, 2001). Sınırlı kaynakların adil paylaşarak kullanımı, bireyin ait olma, güç, özgürlük ve eğlenme gibi psikolojik ihtiyaçlarına doyum sağlar. Sınırlı kaynaklar nedeni ile

yaşanan çatışmaların çözüme ulaşabilmesi için onların ardında yer alan temel ihtiyaçlar belirlenmeli ve karşılanmaya çalışılmalıdır (Öner,2000). Örneğin, arkadaşının randevusuna geç gelmesi sonucu kişi, arkadaşının davranışı dolayısıyla zaman kaybına uğradığını düşünerek üzülebilir. Buradaki sorun doğrudan zaman kaybı ile ilgili değildir. Bu nedenle de çözüm yalnızca zaman kaybindan dolayı af dilemeye yönelik olursa ve bireyin temel ihtiyaçları görmezden gelinirse, taraflar arasında benzer çatışmaların tekrar yaşanma olasılığı yükselecektir.

Değer çatışmaları; çözümü en güç çatışmalar değer çatışmalarından (inançlar, öncelikler, ilkeler) kaynaklanmaktadır. Bir değer çatışması yaşandığında doğru-yanlış, iyi-kötü gibi kavramlar içeren ifadeler kullanılmaya başlanmaktadır. Bireyler farklı amaçlara yöneldikleri zaman yaşanan çatışmalar da değer çatışmaları olarak görülmektedir. Taraflar arasında değer çatışmaları yaşandığında, insanlar kendi kişiliklerine yönelik bir saldırı olduğunu kabul ederek savunmaya geçmektedirler. Bunun sonucunda da inatla kendi benimsedikleri değerleri korumaya çalışmakta, dolayısıyla çatışma yaşayan taraflar sorunlarını farklı ölçülere göre değerlendirdikleri için genellikle çözüme ulaşmak güç olmaktadır (Öner,2000; Ögülmüş,2001).

Değerlerle ilgili olarak yaşanan çatışmaların çözümlenmesinde, tarafların kendi sahip olduklar değerleri değiştirmeleri ya da karşılarındaki kişinin değerlerini kabul etmeleri söz konusu olmamaktadır. Eğer taraflar farklı inançlara sahip oldukları için birbirlerini reddetmemeyi öğrenirlerse sorunu kendi sınırları içerisinde ele alıp çözmeye çalışabilirler. Değerlerle ilgili çatışmayı çözebilmek için taraflar öncelikle çatışan değerlerin altında yatan çıkarları bulmaya çalışmalıdırlar. Bu tür değer çatışmalarının temelinde psikolojik ihtiyaçlar olmaktadır ve ihtiyaçlar her iki tarafın da çıkarlarının çerçevesini oluşturmaktadır (Öner, 2000).

Görüldüğü gibi, temel psikolojik ihtiyaçlar, sınırlı kaynaklar veya değer farklılıklarından dolayı kişiler çatışma yaşayabilmektedirler. Çatışmanın kaynağı

ne olursa olsun insanlar çatışmalar karşısında birbirinden farklı davranışlar göstermektedir.

Çatışma durumları içerisinde rol oynayan kişilerin bazıları çatışmalarını sağlıklı yollarla çözümleyip insanlara olumlu model olurlarken, bazıları da sağlıksız çözüm yollarını kullanıp olumsuz model olmaktadır.

Çatışmaların Çözümünde Sergilenen Sağlıklı ve Sağlıksız Davranışlar

Çatışmalarını sağlıklı yollar izleyerek çözen kişiler bazı özelliklere sahiptirler. Bu kişiler; karşılarındakini dikkatle dinlerler, karşılarındaki kişilerin ihtiyaçlarını gözetirler, çabucak gerilemez ya da yüzeysel uzlaşmalara yanaşmazlar, bir dizi çözüm üretirler, sorunla ilgisi olan herkesin, sorunun çözümü üzerine odaklaşabilmesini sağlayabilmektedirler (Öner, 2000).

Sağlıksız çatışma çözme yollarını kullanan kişiler ise; istediklerini elde edemedikleri zaman öfke kusarlar, istediklerini elde edebilmek için hiç çekinmeden şiddete başvururlar ve tehdit ederler, sorunu tartışmayı reddederek çözüme ulaşabilme yollarını tıkarlar, yalnızca kendilerinden daha güçlü olduğunu düşündükleri kişiler karşısında pes ederler, yaşanan sorun ve çözümü ile ilgili olasılıkları açıkça ve dürüstçe ortaya koymayı reddedmektedirler (Öner, 2000).

Çatışma Anında Gösterilen Tepkiler ve Çözüm Süreci

Çatışma anında gösterilen tepkiler üç temel gruba ayrılabilir. Bunlar, kaçma, kavg ve problem çözme davranışlarıdır (Öner, 2000).

Kaçma; hiç çatışma yaşanmamış gibi sorunların görmezlikten gelinerek ya da çatışmanın varlığı inkar edilerek, çatışmalardan tümüyle uzaklaşma davranışı şeklinde görülmektedir (Öner,2000).

Kavga; tehdit, saldırganlık ve öfke içeren davranışların sergilenmesidir. Bu davranış genellikle, taraflar üzerinde konuşmak istemedikleri ya da birbirlerinin ihtiyaçlarına önem vermedikleri zaman ortaya çıkmaktadır. Her iki taraf da çözüm üretmek yerine karşı tarafa saldırganlık ya da şiddet uygulayıp çözüme ulaşmak istemektedirler (Öner, 2000).

Problem Çözme; çatışma yaşayan tarafların birbirlerini suçlamadan ve birbirlerine zarar vermeden çatışma üzerine odaklaşabilmesidir. Böylece her iki tarafın da çıkar ve ihtiyaçları karşılanmış olacaktır (Öner,2000).

Çatışma çözme süreci, insanların birbirlerini suçlamadan ve aşağılamadan, karşılıklı, sağlıklı bir iletişim kurarak sorunlarını konuşabildiklerinde işlemeye başlamaktadır. Öncelikle taraflar bir sorunu olduğunu kabul ederek çözüm yolları ararlar, sonra her iki taraf için de en uygun olan çözümü birlikte bulup, uygulamaya koyarak yaşadıkları çatışmayı sonuçlandırır (Öner, 2000).

Bu süreç dokuz aşamaya ayrılabilir (Öğülmüş, 2001). Bunlar;

1. Sorunun fark edilmesi .

2. Sorunun tanımlanması .

Çatışma yaşayan tarafların sorunlarını kendi algıladıkları gibi açıklayabilmeleri sağlanmaktadır. Eğer sorunun tam olarak ne olduğu bilinmez ve açıkça ortaya konmazsa, çözüme ulaşmak zorlaşmaktadır. Her iki taraf sorunu kendi algılarına göre tanımladıktan sonra, sorun bu farklı bakış açıları doğrultusunda yeniden ortaya konulmaktadır (Öner,2000).

3. Kişisel ve ortak ihtiyaçlara odaklanılması.

Birlikte yaşanan bir sorunun çözümlenebilmesi için tarafların birbirlerine ihtiyaçları vardır. Her iki taraf da kendi ihtiyaçları kadar karşı tarafın da ihtiyaçlarıyla da ilgilenmelidir. Bu başarılabilirse taraflarının ihtiyaçlarının çoğunun ortak olduğu ortaya çıkacaktır (Öner, 2000).

4. Olumlu enerjilerin paylaşılması.

Olumlu enerji birlikte gelişmeyi sağlayıp ilişkiyi güçlendirmektedir. Her iki taraf da sahip oldukları olumlu enerjiyi harekete geçirerek birbirlerini destekleyebilir ve çözüme ulaşabilmek için güdüleyici bir güç kaynağı olacaktır (Öner,2000).

5. Önce geleceğe yönelik çalışılmalı sonra geçmişte yaşananların değerlendirilerek anlaşılmalı çalışılması.

Geçmişte olumsuz yaşantıları sürdürmenin sorunun çözümüne hiçbir faydası olmamaktadır. Şuan yaşananlar üzerine odaklanarak gelecekle ilgili çözümler üzerinde çalışırken, geçmişte neler olduğunun farkına varılmalı ve aynı yanlışları tekrarlamaktan kaçınılmalıdır (Öner,2000).

6. Seçeneklerin üretilmesi.

7. Seçenekler arasından çözümlerin seçilmesi.

8. Uygulama.

9. Değerlendirme ve düzeltme.

Geçmişten günümüze kadar kullanılan tüm çatışma çözme yollarına bakıldığında bunların çoğunlukla ödül ve ceza kullanımına dayalı olduğu görülmektedir. Yetişkinler güç kullanımında daha çok ödül ve ceza yollarını

kullanmayı tercih etmişler ve güçlerini sürdürebilmeyi bu yolla sağlamışlardır (Öner, 2000).

Ödül elde etmek için gençler genellikle otoriteye boyun eğmektedirler. Ödül genellikle onlar için elde edilmesi, ulaşılması gereken özellikler taşımaktadır. Böylece dış ödüllere bağımlılık geliştirilerek içlerinden gelen kendi ödülleri bulma yeteneklerini geliştirmeleri engellenmektedir (Öner, 2000).

Ceza uygulayan anne babalar çocuklarının kendi deneyimlerinin sonuçlarını anlayıp, onlardan ders çıkararak kendi iç denetimlerini görmelerine yardımcı olmak yerine, dış denetim yollarını kullanarak onların davranışlarını denetim altında tutmaya çalışmaktadırlar (Öner, 2000).

Anne baba ve genç arasında yaşanan çatışmaların çoğunu, anne babalar kendi sorunlarıymış gibi ele alıp, çözme yoluna gitmektedirler. Bunu da ödül – ceza uygulamalarıyla gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Oysa bu anlayış dış denetimi pekiştirip, bireyin sorumluluk alma duygusunun gelişimini engellemektedir (Öner, 2000).

Bu nedenle bireyin gelişimine katkıda bulunacak becerilerin kazandırılması görevini okul üstlenebilmelidir.

Okul ortamında çatışma çözme öğrenen bireyler, dış denetime gerek duymazlar. Çatışmaları anne babalarının veya başkalarının çözmesini beklemek yerine kendi sorumluluklarını yüklenerek, kendileri çözebilirler. Buradaki temel anlayış, dış denetimli, baskıcı yaptırımların uygulanması yerine iç denetimli, insan ilişkilerini geliştirici, çatışma çözme anlayışının okullarda geliştirilmesi ve yerleştirilmesini sağlamak olmalıdır (Öner, 2000).

Okullarda uygulanacak olan çatışma çözme programlarında, çatışma yaşayan tarafların, çatışma çözme sürecinin, direkt olarak içinde olması uygun olmaktadır. Gençlerin, arkadaşları ve öğretmenleriyle yaşadıkları çatışmalarda, tarafların her ikisini de çatışma çözme programlarına almak mümkündür. Ancak gençlerin anne babalarıyla yaşadıkları çatışmalar için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Bu durumda dolaylı bir yaklaşım olan bibliyoterapi kullanılarak çatışma çözme yoluna gitmek mümkündür.

Hiç kimse dünyaya çatışma çözme yollarını bilerek gelmez, çatışma çözme yolları yaşayarak öğrenilmektedir. Çocukluktan başlayarak insanlar çatışmalarla nasıl başa çıkabileceklerini çevrelerindeki modelleri gözlemleyerek öğrenebilmektedirler. Anne babalar, öğretmenler, arkadaşlar, okunan kitaplardaki, izlenen filmlerdeki kahramanlar, gençler için birer model olmaktadır (Öner, 2000) İşte bibliyoterapi sürecinde bu sayıltıdan hareket edilerek kitaptaki kahramanları model alarak sorunlar çözülmeye çalışılmaktadır.

Bibliyoterapi

Yazılı tarihin başlangıcından bu yana insanların tutum ve davranışları yazılı eserlerden etkilenmiştir. Okuma malzemeleri en ilkelinden en gelişmişine kadar bütün toplumlarda eğitimciler tarafından kişisel uyum sorunlarının üstesinden gelebilmek amacıyla kullanılmıştır. Genellikle okul kitaplarına seçilen okuma parçaları yalnızca okumayı geliştirmekle kalmaz, gençlerin kişiliklerini geliştirmeyi de amaçlar. Danışmanlar ve eğitimciler kitapların, insanların uyum sağlamalarında etkili olmakla kalmayıp ayrıca onların davranışsal ve duygusal sorunların üstesinden gelmekte yardımcı olacak bir araç olarak kullanabileceklerini farketmişlerdir. İşte kitapların bu şekilde kullanımına “bibliyoterapi” adı verilmektedir (Pardeck ve Pardeck, 1985).

Tarihsel olarak bibliyoterapi iki ayrı şekilde uygulanmıştır:

İlki ve en eskisi; kütüphanecilerin terapötik amaçlar için kitap listesini oluşturmaya başladıkları 1930'lara dayanmaktadır (Rubin, 1978). Bu çalışmayla, bireylerin duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını değiştirmeye yardım eden herhangi bir yazılı materyalin potansiyel olarak terapötik olduğu düşünülmüştür. Böylece kütüphanecilerle birlikte çalışan psikolojik danışmanlar problem yaşayan kişiler için seçilmiş eserler önermeye başlamışlardır (Leedy, 1969). Danışanlar kendilerine verilen materyale doğrudan cevap vermekte ve değişim, katarsis, içgörü ve karakterin davranışlarının kopyalanması ile olmaktadır.

Bu yaklaşımın altındaki ilke, danışanların kimliklerini kendilerine benzeyen edebi karakterlerle saptamaları, duygularını açığa çıkarmada, yeni tutumlar kazanmada ve karşılıklı iletişimde yeni yollar denemede etkili olmasıydı. Bu yaklaşımın etkinliği, sorunla ilgili konuların bulunabilmesi, kişilerin okumaya istekli ve hazır olması ile sınırlıdır (Gladding ve Gladding, 1991).

Tarihsel olarak bibliyoterapi uygulamalarının ikincisi; davranışlarda olan büyüme, değişim ve iyileşme süreçleriyle ilgili materyallerin psikolojik danışma ve rehberlik çalışmaları sırasında okunmasıyla çok fazla merkezileşmeyen uygulamalardır (Gladding ve Gladding, 1991).

Bibliyoterapinin bu ikinci türünde bazı varsayımlar bulunmaktadır. Bunların arasında önemlileri;

- Bibliyoterapi kişiler arasında aktif bir süreçtir,
- Eserler çalışmanın büyük bir bölümünü içerir,
- Bu sürecin birey veya grup düzeyinde yürütülebilecek hem klinik hem de gelişimsel yönleri vardır,
- Bibliyoterapinin kendine saygının gelişimi ve sosyal becerilerin artırılması gibi pozitif sonuçları vardır,
- Bibliyoterapinin etkisi kısmen danışmanın uygulama becerisine bağlıdır (Gladding ve Gladding, 1991).

Bibliyoterapi, yalnızca duygusal sorunları çözmekte değil, ayrıca insanların günlük hayatlarında karşılaştıkları daha az karışık sorunların çözümünde de kullanılan bir süreçtir (Pardeck,1994). Buna göre bibliyoterapi süreci üç aşamada gerçekleşir;

- a) Duygusal sorunlar için
- b) Basit uyum sorunları için
- c) Çocuğun ve gencin gelişimiyle ilgili ihtiyaçları için.

Bibliyoterapi sürecindeki kullanım amaçlarına bakıldığında, bireylerde pek çok farklı türde sorunun çözümünde yardımcı olabileceği belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Bibliyoterapi Süreci

1. Bibliyoterapinin ilk evresi özdeşleşme ve yansıtma evresi olarak görülmektedir (Pardeck ve Pardeck, 1984).

Bibliyoterapi, bir okuyucu ile kitabı buluşturmaktır. Burada önemli bir nokta, okuyucunun kendi sorununa benzer bir sorunu yaşayan kitap kahramanı ile özdeşleşebilmesidir ve aynı zamanda kendi sorunlarıyla kitaptaki kahramanın sorunları arasındaki benzerliği görebilmesidir. Psikolojik danışmanın rolü, danışana hikayedeki karakterin duygularını yorumlayabilmede ve hikayedeki kişiler arasındaki ilişkileri anlayabilmede yardımcı olmaktır yani danışanın hikayeden çıkardığı anlamın kendi sorununa uygulanabilirliğiyle ilgili bir görüş kazanabilmesine yardım edilecektir (Pardeck ve Pardeck, 1985).

2. Danışanın hikayenin kahramanı ile özdeşleştiği ve yansıtmayı gerçekleştirebildiği zaman, psikolojik danışman, danışanı duygularını

ortaya koyabilme ve katarsis (arınma) evresine yöneltmeye çalışır (Pardeck ve Pardeck, 1984).

Katarsisin sağlanabilmesi için, danışan sözel ya da sözel olmayan duygusal bir rahatlamaı yaşayabilmelidir. İşte psikolojik danışmanın bu noktada devreye girmesi bibliyoterapiyi normal okuma sürecinden ayırdeden en önemli unsurdur. Duyguların ortaya çıkarılması ve katarsis evresinde, psikolojik danışman, danışanın hikaye ile ilgili tepkilerini, hikaye kahramanıyla özdeşleşme kurarken ki duygusal yaşantılarını ve ele alınan sorunla okuyucunun sorunlarının benzerlik derecesini hem kendisi anlamalı, hem de okuyucunun anlayabilmesi ve gerekli bağları kurabilmesine yardımcı olabilmelidir.

3. Katarsisin sağlanmasından sonra, içgörünün kazanılması ve bütünleşme evresi gelir (Pardeck ve Pardeck, 1984).

Bu evrede psikolojik danışmanın yardımıyla danışan (okuyucu) içgörü kazanır.; okunan hikaye yoluyla kendi sorununa bulunan çözümleri tanıyabilmeye başlar. Burada danışana yapılan rehberlik, onun sorunlarıyla başa çıkmada kullanabileceği yeni yollar bulabilmesine olanak sağlamaktadır.

Kısaca, bibliyoterapi süreci üç aşamada gerçekleşir. İlk olarak, danışan kendisini kitaptaki bir karakter ile aynı şekilde görür ve kendini onunla özdeşleştirir. Bu karakterin danışan ile benzer sorunları bulunmaktadır. İkinci olarak, danışanın kitaptaki karakter ile etkileşim içine girmesi, duygularını dışarı vurmak için ihtiyaç duyduğu atılımı bulmasını ve psikolojik gerginlikleriyle etkin bir biçimde mücadele etmesini sağlar. Son olarak, bu süreç içinde danışan kendisini daha iyi tahlil eder davranışlarının farkına varır ve belki de aynı anda sorunlarına çözüm bulur. Danışanın kitapta karşılaştığı karakterleri reddetmesi durumunda bile, sırf bu karakteri tahlil ederken bile kendisini daha iyi anlamaya başlayabilir (Baruth ve Phillips, 1976).

Gladding ve Gladding'e (1991) göre. biliyoterapi etkileşimsel, davranışsal ve bilişsel tarzlarda birçok şekilde uygulanabilir.

Etkileşimsel tarzda, kişisel gelişmeyi ve iç uyumu etkileyen bazı bastırılmış duyguların ortaya çıkışına uygun bir zemin hazırlar.

Davranışsal olarak, kitaptaki ana karakterler model teşkil edebilir ve kişi benzer olayları kendine veya başkalarına nasıl uyarlayacağını öğrenir.

Bilişsel seviyede ise danışanlar, psikolojik danışmanın makul seviyede rehberliği ile strateji belirlemeyi ve problemlere yaklaşmayı öğrenerek istenmeyen kaygıyı azaltmayı öğrenebilirler.

Psikolojik danışmanlar, öğrencilerin sorunlarını çözmede yardım ederlerken eğer bibliyoterapiyi kullanmak isterlerse, kitap seçiminde gözönünde bulundurmaları gereken bazı ölçütler vardır.

Kitap Seçimi İçin Genel Ölçütler

Kitap seçiminde en önemli etmen, danışanın yüzyüze olduğu sorundur. Ancak danışanın ilgisi ve okuma düzeyi de hesaba katılmalıdır. Psikolojik danışman çeşitli sorunlara ışık tutabilecek kitapları araştırmalı ve bulmalıdır yani danışanın sorunu, ilgisi ve okuma düzeyi denkleştirilebilmelidir (Pardeck ve Pardeck, 1985).

Danışanın ilgi düzeyini daha çok onun takvim yaşı ve olgunluk düzeyi saptamaktadır. Okuma düzeyi açısından, anlaşılması çok güç olan bir kitap bibliyoterapi sürecini engeller. Öte yandan kişinin okuma düzeyinin çok altında bir kitabın seçilmesi de onun kendisini aşağılanmış hissetmesine yol açabilir. Bu nedenle kitap seçiminde tüm kaynaklar incelenerek bir seçime gidilmelidir.

Seçilen kitabın kapak düzeninden puntosuna kadar her türlü ayrntı ve özelliği önemli olmaktadır (Pardeck ve Pardeck, 1985).

Son olarak da, seçilecek kitabın edebi değeri olup olmadığına karar verilmelidir. Bazı psikolojik danışmanlar, bibliyoterapi için edebi olmayan bilgi verici kitapları da kullanabilmektedir. Ancak yukarıda belirttiğimiz gibi bibliyoterapi evrelerinin üçünün de ortaya çıkabilmesi için danışan, okuduğu kitaptaki karakterle zdeşleşebilmelidir (Pardeck ve Pardeck, 1985). Böylece edebi kitaplar ya da edebi olmayan biyografik özellikler taşıyan kitaplar okuyuculara ulaşabilmekte ve bibliyoterapik sürecin evrelerinin yaşanabilmesini sağlayabilmektedir.

Bibliyoterapiye Hazırlık alışmaları

Psikolojik danışmanlar bibliyoterapi uygularken öncelikle, ne yaptıklarını açıklamalıdır. Bibliyoterapi kelimesinin öğretmenlere, yöneticilere ve anne babalara farklı çağrışımları vardır. Edebiyat ğretmenleri ve kütüphaneciler muhtemelen kelimenin biblio (edebiyat) kısmı, psikolojik danışmanlar hangi malzemenin nasıl kullanacağı, yöneticiler ve anne babalar kelimenin terapi kısmı üzerinde yoğunlaşacaklardır. Psikolojik danışmanlar, bibliyoterapide kullanacakları süreçleri, her ne kadar zaman harcayıcı ve zahmetli bulsa da, bunun gruplarla değerlendirilmesi yararlı olacaktır. Psikolojik danışmanlar kiminle, nerede, ne zaman ve ne kadar sürede, ne yapmayı amaçladığını aıkladılarsa potansiyel problemleri ve kaygıları başlamadan önleyecektir (Gladding ve Gladding, 1991).

Psikolojik danışmanlar bibliyoterapiyle ne yapacaklarını amaçladıklarını okula sunmalıdır. Örneğin “Boşanma, arkadaş edinme, kızgınlıkla başa çıkma gibi

problemlerde, zorluklar yaşayan çocuklara yardım etmek için çeşitli kitaplar, kasetler, teypler ve diğer literatür kullanılacaktır. Bazı çocuklar için genellikle okumaları önerilecek, bazıları için zaman ayrılıp birey ya da grup bazında onlarla iletişim kurulacaktır” (Yauman,1991). Psikolojik danışman bibliyoterapi kullanımını bu şekilde açıklarken, faydalı görülen kaynakları önermeli ve öğretmenler, yöneticiler veya anne babalara açıklayıcı bir dille anlatmalıdır.

Psikolojik danışmanlar kaynak olarak yararlanacağı öğretmen veya kütüphanecilerin desteğini olabildiğince erkenden almalıdır. Örneğin, kütüphaneciler veya edebiyat öğretmenleri belli öğrenciler veya problemler için özel kitaplar önerebilirler, benzer şekilde bazı anne babalar kullanılan materyallere karşı çok duyarlı olabilirler. Eğer psikolojik danışmanlar okul içinde ve dışında yöneticilerin desteklerini sağlayabilirse, başarılı olmak kaçınılmazdır. Böylece harcanan emek okulun genel programına katkı sağlamış olacaktır (Gladding ve Gladding, 1991).

Psikolojik danışmanlar bibliyoterapi kullanımının ilerisindeki hedefleri açıkça tanımlamalıdır. Bibliyoterapi ile bağlantılı dört hedef vardır:

- a- Tanıma (bir durum içerisindeki bireye dair).
- b- Yoklama (okuyucu ile okunan malzemenin birbirine benzerliğine dair).
- c- Birleştirme (benzer durumları karşılaştırma).
- d- Uygulama (okunanı yaratıcı bir şekilde uygulayabilmek için kişisel taahhüt) (Hynes ve Hynes-Berry, 1986).

Psikolojik danışmanlar bazı gruplarla tanıma boyutunda kalıp, bazılarıyla daha ileri boyutlarda çalışacaktır. Hangi düzeyde çalışırsa çalışsın önemli olan psikolojik danışmanın hangi düzeyde ve neden çalıştığından haberdar olması gerektir.

Psikolojik danışmanlar bibliyoterapiyi başlatırken uygulamayı nerede ve ne zamanda yapacaklarını planlamalıdır. Bibliyoterapinin uygulanacağı ortam hakkında iki görüş vardır. Birincisi, psikolojik danışmanın odasında, ikincisi, okul kütüphanesinde yapılmasıdır. Genellikle bibliyoterapi oturumları psikolojik danışmanın odasında yapılmasına rağmen ikinci görüşü destekleyenler, kütüphanenin tarafsız bir ortam olduğundan danışanların, psikolojik danışmanın odasından çok kütüphanede buluşmaya istekli olacakları düşüncesi ve kullanılacak malzemeye çabuk ulaşılacağını savunmaktadırlar. Böylece danışanlar, oturumdan önce ve sonra kaynakları inceleyebilecekler ve psikolojik danışman da malzemeleri bulmada kütüphanecinin desteğini isteme ve hatta bibliyoterapi süreci için desteğini sağlama şansına sahip olacaktır (Gladding ve Gladding, 1991).

Bibliyoterapi oturumlarının süresi katılanlara göre değişecektir. İlkokul seviyesindeki çocuklarda 4 ya da 6 kişilik gruplarla en az yarım saatlik çalışma yeterlidir. Orta dereceli sınıflar veya gençlerde 6 ya da 8 kişilik gruplarla en az 50 dakikalık bir ders saati idealdir (Gladding ve Gladding, 1991).

Bibliyoterapi Oturumlarına Başlama ve Bitirme

Normal bir grupla psikolojik danışma oturumuna başlamanın tek yolu olmadığı gibi, bibliyoterapi oturumuna başlamanın da tek bir yolu yoktur. Başlama süreci kısmen psikolojik danışmanın ya öğrencilerin gelişimlerine yardımcı olmak için sınıfta birşeyler anlatmasına ya da grup veya birey için edebi metinleri okumasına bağlı olacaktır. Sınıfta yürütülen bibliyoterapi çalışmasında psikolojik danışman, sınıfın dikkatini çekecek konuyu açıkladıktan sonra kısa bir hitap ya da şiiri sınıfta okuyarak başlayabilir. Okunan metnin özelliği öğrencilerin tepki gösterebilecekleri birşeyler olmalı ve bütün öğrenciler için ortak bir konu olmalıdır (Gladding ve Gladding, 1991).

Bibliyoterapiyi , birey ya da grubun oturumun başında romandan bir parça okumasıyla da başlatılabilir. Danışanların daha sonra okuduklarına gösterdikleri tepkileri anlatmaları istenmektedir.

Bibliyoterapi oturumu, psikolojik danışmanın her katılından kişisel etki yapan bir parça yazımı sözlü veya yazılı olarak paylaşmasını ve konuşmasını istemesiyle de başlatılabilir. Örneğin, danışanlar hikayenin ana karakteri hakkında konuşabilir, konuşurken hikayenin ona ne anlam ifade ettiğinin farkına varır. Eğer bu teknik bir grup içinde yapılırsa grup üyelerinin kendileri ve diğerleri hakkındaki farkındalıkları artar (Reganick, 1991).

Bireysel veya grupta yürütülen bibliyoterapi oturumları, danışanların, sunulan materyali faydalı veya faydasız bulma sebepleri ile ilgili kişisel bir tartışma üzerinde başlar ve biter. Bibliyoterapide kasetler, filmler ve diğer medya araçlarını içeren farklı edebi çalışmalar, materyalin etkisini arttırmak için sık sık kullanılabilir ve kullanılmalıdır. Sadece okuma ve dinleme yeterli değildir (Yauman, 1991). Danışan oturum kapanmadan önce, yaşadıklarından ne kazandığını bir şekilde ifade etmeye ihtiyaç duyar. Üçüncü sınıf ve üstü öğrencilerde bunu yapmanın en uygun yolu oturumdaki yaşananlar hakkında bir cümle ya da paragraf yazdırmaktır. Bu yol, danışanların ve danışmanın gelişmeleri görmesine yardımcı olur. Bibliyoterapi sürecine katılan bütün danışanlarla yapılan sonraki oturumlar prosedürün etkinliğini değerlendirmek için paha biçilmezdir. 12 yaş altı öğrenciler, daha büyük öğrencilerden daha sık izlenmelidir. Örneğin, küçükler 3 hafta, büyükler 2-3 ayda bir (Gladding ve Gladding, 1991).

Bibliyoterapi, bir çok seviyede ve her okulun her seviyesinde kullanılabilir. Geleneksel olarak bibliyoterapi edebi malzemelerin öğrencilerin sorumluluklarını pozitif yaklaşımla desteklemektir. Bibliyoterapi kapsamlı ve etkileşimli bir süreçtir. Psikolojik danışmanlar bibliyoterapiyi davranışsal ve duygusal değişiklikler için öğrencilere yardımcı olabilmeleri için kullanabilirler.

Bir okulda güçlü bir bibliyoterapi uygulayabilmek için psikolojik danışmanlar bu süreci bibliyodanışma ya da bibliyorehberlik gibi adlandırarak okuldaki diğer personele doğru bir şekilde tanıtmalıdır. Ayrıca psikolojik danışmanlar mutlaka meslektaşlarının, anne babaların, yöneticilerin ve öğretmenlerin, tavsiyelerini istemelidir (Yauman, 1991). Buna ek olarak psikolojik danışmanlar, kendilerinden, danışanlardan veya süreçten kaynaklanan sınırlıklara karşı daima hazır olmalıdır (Gladding ve Gladding, 1991). Bibliyoterapi her yardım isteyen kişi ve her problem için uygun bir yöntem değildir. Buna rağmen öğrencilerin, anne babaların, öğretmenlerin ve yöneticilerin desteklediği bir ortamda çok iyi çalışır.

Bibliyoterapinin Başarılı Olması İçin Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Bibliyoterapi yardım isteyen kişiye belki de hiç edinemeyecekleri kaynakları sunmaktadır. Bu yardım isteyen kişinin hayatını zenginleştirmekle beraber, düşünme, hissetme, hareket etmede daha üretken hale getirmektedir. Böyle bir büyüme ve önleme sayesinde psikolojik danışmanlar çalıştıkları yere ve topluma olumlu etkiler yaparak paha biçilmez bir değer olurlar (Nickolai ve Mays, 1987).

Bununla birlikte bibliyoterapinin birçok öğrencinin sorununa kesin bir çözüm getireceğini söylemek de konuyu hafife almak anlamına gelebilir. Öğrencileri üzerinde bu yöntemi uygulamak isteyen psikolojik danışmanlar aşağıdaki hususlara dikkat etmelidir. Böylelikle elde edilen sonuç daha başarılı olacaktır (Nickolai ve Mays, 1987).

1. Bibliyoterapinin psikolojik danışman tarafından etkin bir şekilde kullanılması için danışanın da çabası gerekmektedir. Söz konusu danışanların en azından bir sorun bulunduğunu kabul etmesi ve bir çözüm arayışı içine girmesi gerekmektedir (Nickolai ve Mays, 1987).

Danışanların anne babaları ile temas etmek de bibliyoterapinin etkinliğini görmek bakımından faydalı olmaktadır. Bibliyoterapinin başlamasıyla danışan üzerinde meydana gelen gelişmeler, anne babalar tarafından psikolojik danışmana aktarılabilir. Böylelikle psikolojik danışman gerektiğinde uyguladığı program üzerinde değişiklik yapabilecektir (Nickolai ve Mays, 1987).

2. Psikolojik danışmanın, öğrencinin sorunlarına sahip çıkma becerisine duyarlı olması gerekmektedir. Öğrencinin sorunlarını kabul etmesi konusunda çok isteksiz olduğu durumlarda, psikolojik danışmanın seçtiği kitaplar öğrencinin sorunlarına ancak dolaylı bir atıfta bulunması gerekir. Aksi taktirde yapılan çalışmalar geri tepebilir. Sorununu tartışmaya açık hale gelmesiyle, öğrenciye sunulacak kitaplar daha direkt ve kesin hale getirilebilir (Nickolai ve Mays, 1987).

3. Bibliyoterapi geleneksel olarak kitapların sağaltım yöntemi olarak kullanılması üzerinde yoğunlaşmıştır. Toplumdaki ve teknolojideki yeni gelişmeler bibliyoterapi yönteminde de yenilikler yapılmasını sağlamaktadır. Yaşamın giderek artan hızı ve televizyonun yenilik üzerindeki etkisi öğrencilerin, öğrenme biçimini de değiştirmektedir. Öğrencilerin, belli bir konuya verebildikleri dikkat süre olarak kısalmakta ve parçalanmaktadır. Bazı öğrencilerin okuma alışkanlıkları bulunmamakta, bazılarının da, uzun edebi eserleri okuma sabrı bulunmamaktadır. Bunun sonucunda psikolojik danışmanın, uzun kitapların yanı sıra artık kısa hikayeler, magazin ve gazete makalelerini de bibliyoterapiye dahil etmesi gerekmektedir (Nickolai ve Mays, 1987).

Televizyon programları ve filmler de birer yeni bibliyoterapi aracı olarak kullanılabilecektir. Bütün bunların psikolojik danışman tarafından özenle incelenmesi ve doğru araçların kullanılmasıyla en uygun bibliyoterapi programının tayin edilmesi gerekir (Yauman, 1991).

4. Bibliyoterapi yöntemiyle ilgilenen psikolojik danışmanların bu konudaki yayın ve kitapları yakından takip etmesi gerekmektedir (Nickolai ve Mays,1987).

5. Bu tekniğin başarılı olması için, psikolojik danışmanın gerekli materyali tavsiye edebilmesi ve öte yandan önerilecek kitapta yer alan hikayeyi iyi bilmesi gerekir. Böylece kitap okundukça her safhada psikolojik danışman, öğrenci ile konuşup tartışma fırsatı bulabilecektir. Psikolojik danışman, bibliyoterapi için gerekli olan kapsamlı kitaplar ve yayınlar listesine sahip olursa öğrenci için değişik, alternatif seçenekler yaratabilir (Baruth ve Philips, 1976). Bibliyoterapide asıl iyileştirici etkiyi okunan kitapların yapmasına rağmen, psikolojik danışmanın arada öğrenci ile yaptığı konuşma ve tartışmalarla önemli rol oynadığı söylenebilir. Zira psikolojik danışman böylelikle öğrencinin farkındalığının artmasını sağlamaktadır (Nickolai ve Mays,1987).

Bibliyoterapinin Sınırlılıkları

Bibliyoterapi bazı durumlarda sınırlayıcı da olabilmektedir. Psikolojik danışmanlar bibliyoterapiyi kullanmak istediklerinde kişinin hazır olup olmadığına dikkat etmelidirler. Yanlış zamanlama bibliyoterapik gelişmeyi yavaşlatabilir. Psikolojik danışmanlar daha ilişkinin çok yeni olduğu dönemde bibliyoterapiyi teklif etmemelidir. Ayrıca, danışan hızla sorunun çözümüne giderken bibliyoterapi kullanılmamalıdır (Pardeck ve Pardeck, 1984).

Bibliyoterapinin tek yardım etme yolu olmadığı, diğer yaklaşımları desteklediği unutulmamalıdır.

Bibliyoterapinin en etkili şekilde kullanılması için, yardım alma durumunda olan kişinin okuma alışkanlığını kazanmış olması gerekmektedir. Bibliyoterapi ancak okuma alışkanlığı orta veya ortanın üstünde olanlar için önerilebilir. Psikolojik danışmanlar kitapları kimin için seçiyorsa onların okuma ve ilgi derecelerini bilmelidir. Eğer kitaplar danışanlar için uygun değilse okuma işlemi bireyler için engelleyici olmaktadır (Zaccaria ve Moses, 1968).

Bibliyoterapik süreçte danışanın, okumayı sürdürürken kendi sorununu düşünselleştirmesi, sorunun çözümünü engellemekte yani danışanın düşünce boyutundan öteye geçememesi ve sorununu çözme sorumluluğunu yüklenmekten kaçınmasına yol açmaktadır. Buna daha çok zihinsel gelişimleri sınırlı olan küçük yaştaki öğrencilerde rastlanmaktadır (Öner, 1987).

Psikolojik danışman, bibliyoterapiyi danışanda diğer yaklaşımlardan daha etkili bir değişme sağlayacağından emin olduğunda uygulamalıdır. Bu süreç yürütülürken bibliyoterapinin tüm aşamalarının ortaya çıkabilmesine yardımcı olmaya özen gösterilmelidir (Brown, 1975).

Danışanın kişiliği de bazı durumlarda sınırlayıcı olabilmektedir. İlk olarak, danışanlar kendi ihtiyaçlarını karakterlere yansıtabilir ve bu da kendi algılarını ve çözümlerini destekleyebilir. Buna ek olarak danışan, karakterin hareketlerini beğenmeyerek karakterle özdeşleşmeyebilir, hatta onu bir günah keçisi haline getirebilir. Diğer zorluklar da; danışanın sosyal ve duygusal deneyimleri azaltıp fantezi dünyasında yaşamasına ve çekingen savunmacı biri olmasına sebep olabilmesidir (Örnek, yadsıma). Bu sınırlılıkların bazıları, sürecin kendi içinde çözülebilir, olayların canlandırılması, roller dağıtılması, edebi konuların teması

hakkında psikolojik danışman tarafından verilen açık ve didaktik açıklamalarla grup tartışmaları çözümün bazılarıdır (Gladding ve Gladding , 1991).

Psikolojik danışmandan kaynaklanan sınırlılıkları şu şekilde sıralamak mümkündür. Psikolojik danışmandan kaynaklanan önemli bir sınırlılık, gelişim dönemleri ve bu dönemlerde yaşanması muhtemel problemler hakkında sınırlı bilgiye sahip olmasıdır. İkinci bir sınırlılık ise, psikolojik danışmanın kullandığı edebi metin hakkında yüzeysel bilgi sahibi olmasıdır. Çok karmaşık veya çok basit bir bibliyografik malzemenin seçilmesi danışan için tam bir yıkım olabilir. Psikolojik danışmandan kaynaklanan üçüncü bir sınırlılık da, psikolojik danışmanın kaynaklarını yenilememesi ve aynı kitabı herkese, sorunu dikkate almadan tavsiye etmesidir. Bu ise yardım alacak olan kişiler için uygun malzemeler seçme ve hangi malzemenin hangi kişiye nasıl etki ettiğini özetleyen açık ve net bir arşivleme yöntemiyle çözümlenebilmektedir (Gladding ve Gladding, 1991).

Sınırlılıkların ortaya çıkabileceği son alan bibliyoterapi sürecinin kendisidir. Süreç, kişinin istenmeyen davranışları yüzünden zora sokulabilir. Bunlar, kitabı okumakta zorluk veya rahatsızlık veren bölümlerin tartışmasında isteksiz olarak örneklenebilir. Süreç aynı zamanda danışan ile psikolojik danışmanın yüzeysel ayrıntılara takılıp kalması ile de sıkıntıya girer. Bunlarla başa çıkmanın yolları, bibliyoterapi oturumlarını hem danışan hem de psikolojik danışman hazır ve çalışmaya istekli olana kadar askıya almak, yapılanları kaydetmek ve seçilmiş oturumları değerlendirmek (böylece psikolojik danışmanlar özel kişilere ve problemlere karşı kendi tepkilerini gözlemleyebilir) ve mümkün olduğunca çok grup çalışması yapmak veya önceki oturumlarda yüzeysel olarak ele alınan hikayelerdeki konulara geri dönmektir (Gladding ve Gladding, 1991).

Özetle, bibliyoterapi; sorunları dolaylı, direkt olmayan bir yöntemle çözer (Nickolai ve Mays, 1987; Yauman, 1991). Bu yaklaşım gençlerin hayatlarında yer alan çatışmalara endişeleri ve korkulara ışık tutup, onları açığa çıkarmaktadır (Barclay ve Whittington, 1992). Bibliyoterapide kullanılan kitap, makale, televizyon programı, şiir, resim vb. araçlar gençlerin ilişkilerini geliştirmesi konusunda bilgi sağlamakta ve sorunlarını çözmelerine yardımcı olmaktadır. Bibliyoterapi yöntemi gence kendisini daha iyi anlamak davranışlarını değiştirmek ve anne babalarıyla daha rahat iletişim kurabilmek için fırsatlar sunacaktır (Pardeck ve Pardeck, 1985; Nickolai ve Mays, 1987; Timmerman, Martin ve Martin, 1989; Yauman, 1991).

Bu araştırmada, bibliyoterapinin aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin çatışma düzeylerine etkisi incelenmiştir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, bibliyoterapinin aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin çatışma düzeylerine etkisinin olup olmadığı incelenmesidir. Bu amaçla, araştırmada aşağıdaki denenceler sınanmıştır.

Denenceler

- 1- Bibliyoterapi, aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin anneleriyle olan çatışma düzeyleri üzerinde olumlu yönde etkili olacaktır.
- 2- Bibliyoterapi, aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin babalarıyla olan çatışma düzeyleri üzerinde olumlu yönde etkili olacaktır.

Sınırlılıklar

1. Anne baba genç arasındaki çatışmayı belirlemek için, araştırma grubu Edirne ilindeki lise 9. sınıf gençleri ile sınırlandırılmıştır.
2. Kişinin hazır olmaması bibliyoterapik gelişmeyi yavaşlatabilir
3. Bibliyoterapi, okuma alışkanlığı orta ve ortanın üstünde olmayan bireylerde engelleyici olabilir.
4. Kitabın okumakta zorluk veya rahatsızlık veren bölümleri bibliyoterapi sürecini engelleyebilir.
5. Araştırmada ele alınan değişkenler kullanılan ölçme araçlarından elde edilen verilerle sınırlıdır.

Tanımlar

Bibliyoterapi: Kitaplar aracılığıyla bireyin sorunlarının çözülmesine yardım yöntemidir (Pardeck ve Pardeck, 1985).

Çatışma: İletişim içindeki insanların birbirlerini daha gerçekçi biçimde anlayamamaları, birbirlerinden gelen bilgileri doğru olarak çözümleyememeleri, amaç ve işbirliği yapamamaları, kızgınlık ve öfke arttıran yıkıcı bir enerji ve güç oluşturmalarıdır (Hançerlioğlu, 1988).

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin çatışma düzeylerinde bibliyoterapinin etkili olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Genç, annesiyle farklı, babasıyla farklı düzeyde ilişkide bulunabilir. Bu nedenle gencin aile içi yaşantılarına genel çerçevede bakmak onun annesiyle ilişkilerinin ve babasıyla ilişkilerinin nasıl olduğunu ayırt etmemektedir. Gençlerin aile içi yaşantıları konusunda daha ayrıntılı bilgi edinmek için, gençlerin anneleriyle ve babalarıyla ilişkilerini ayrı ayrı ele almak gerekmektedir. Çünkü genç, bir konuda annesiyle çatışırken, aynı konuda babasıyla uzlaşabilir, aile içinde gencin esas olarak problem alanı, annesiyle ilişkileri olabilir ya da babasıyla iletişim kurmakta güçlük çekiyor olabilir (Özgen, 1992). Bu yüzden, gençlerin anne babalarıyla yaşadıkları çatışmalar ayrı ayrı ele alınmıştır.

Tüm gençler bu dönemde sorun yaşamaları da, azımsanamayacak sayıda genç bu dönemde bazı zorluklar yaşayabilmektedir. Sorunlar fizyolojik ve biyolojik gelişimlerden kaynaklanabileceği gibi, anne babanın ve çevrenin gençlerden beklentilerini gerçekleştirememesi, anne babayla genç arasında çatışma yaşanmasına neden olabilmektedir. Çatışmalar neden kaynaklanırsa kaynaklansın, tüm bunlar için gençlere yardımcı olmak gerekmektedir.

Gencin anne babasıyla olan çatışmalarını çözümlmek için verilecek psikolojik yardım önemli olacaktır. Psikolojik yardım bireysel yada grupla da yapılabilir. Bireysel veya grupla psikolojik danışma biçiminde verilecek olan yardım onların anne babalarını daha iyi anlamalarına, etkili çözümler üretmelerine yardımcı olabilmektedir. Bu amaçla uygulanacak bibliyoterapi yöntemi, gençlerin çatışma içeren davranışlarını tanımlarına yardımcı olacaktır. Böyle bir yardımla anne babalarına daha uyumlu davranışlar gösterebileceklerdir.

Gençlerle, üzerlerinde oldukça büyük etkiye sahip olan anne babaları arasında bazı durumlarda çatışma yaşanabilmektedir. Bu yüzden gençlerin anne babalarıyla kurduğu iletişim biçimleri önemli olmaktadır. Gencin anne babasıyla yaşadığı çatışma, onun nasıl davranacağını bilememesinden de kaynaklanıyor olabilir. Anne baba ile ilişkilerinde belli kurallara uymanın çatışmayı azaltacağını öğrenmeleri yararlı olabilir. Böylece grup içinde kendi davranışlarının anne babaları ve arkadaşları tarafından nasıl algılandığını ve yorumlandığını görebileceği gibi, anne babalarının da bazı davranışları neden o şekilde yaptıklarını da görebilir. Bu da, anne babalarını anlamalarına yardımcı olabilir, kendini değerlendirme fırsatı verebilir ve böylece anne babalarıyla daha uyumlu davranış içine girebilirler.

Türkiye’de anne babalarıyla çatışması olan gençlerin, çatışma düzeylerinde, bibliyoterapinin etkili olup olmadığını araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmada, bibliyoterapinin, lise gençlerinin aileleriyle olan çatışma düzeylerini düşürmede etkili olacağı beklenmektedir.

Bu araştırmada geliştirilen bibliyoterapi tekniğinin kullanıldığı psikolojik danışma programının, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin verildiğı kurum ve kuruluşlarda, özellikle de okul rehberlik servislerinde psikolojik danışmanların, aileleriyle çatışması olan gençlere götürülecek yardımlarda kullanılabilmesi beklenmektedir.

Çünkü öğrenciler için; anne babalarıyla çatışma düzeylerinin azalması; kendilerine saygılarının gelişmesi; sosyal becerilerinin ; sorunlarla uğraşma becerilerinin; anne babalarına karşı duyarlılıklarının; aynı zamanda başkalarına karşı duyarlılıklarının artması ve kitap okuma alışkanlıklarının gelişmesi açılarından önemlidir.

Psikolojik danışmanlar için; bibliyoterapiyi her okulun her seviyesinde kullanması; sorunlarını doğrudan konuşmak istemeyen öğrenciler için dolaylı bir yaklaşım olması; öğrencilerin duygusal, basit uyum sorunları veya gelişimleriyle ilgili ihtiyaçları; çatışmalarla uğraşmak için ayrılan süreyi azaltması açılarından önemlidir.

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Öner (1987), makalesinde bibliyoterapi sürecinden bahsetmiştir. Bibliyoterapiyi, “kitapların, davranışsal ve duygusal sorunların üstesinden gelebilmek için kullanılması” olarak tanımlamıştır.

Bibliyoterapi süreci: 1. Özdeşleşme ve yansıtma evresi, 2. Duyguların ortaya çıkması ve arınma evresi, 3. İçgörünün kazanılması ve bütünleşme evresi şeklinde işlemektedir (Öner, 1987).

Belcher (1983), yaptığı çalışmada bibliyoterapiyi çocuk istismarı konusunda kullanmıştır. Çocuk istismarı ile ilgi olarak yürütülen bibliyoterapinin amacı, çocuklara kendileri için zarar verici türden davranışları tanıyabilmelerinde yardımcı olmaktadır. Çocukları bu konuda bilgilendirmek iki açıdan önemlidir. Birincisi, çocuklarını hırpalayan, zedeleyen anne babaların çoğu, kendileri de çocukluk yıllarında benzer davranışlarla karşılaşmış olan kişilerdir. Bugün istismar edilen çocuk, yarın kendisine de çocuklarını istismar eden bir yetişkin olabilmektedir. İkincisi ise, istismara uğramış çocukların olumlu bir benlik imgesi kazanabilmesine yardımcı olmaktadır.

Çocuklar, okudukları kitaplar aracılığıyla, büyükler tarafından kendilerine yöneltilebilecek istismar edici davranışları tanırlar. Böylece, bu tür saldırıların tek nedeninin kendi “kötü” davranışları olmadığını görebilirler. Bu da onları yoğun suçluluk duyguları altında ezilmekten korumaktadır. Çocuk istismar ile karşılaştığında, bunu hep yaptığı yanlış bir şeylerden dolayı hak etmiş olduğunu sanmaktadır. Bu duygu giderek çocuğun kendini istismara uğramayan diğer

çocuklardan farklı hissetmesine yol açmaktadır. İşte, istismara uğramış çocukların bu duygularla başa çıkabilmeleri için onları, benzer sorunları konu alan edebi eserlerle buluşturmak gerekmektedir. Bu eserlerde kahramanların “kötü” olmadan, hiç hak etmeden de istismar edilebildiklerini görürler. İnsanların ne kadar kötü olabileceklerini anlarlar. Böylece çocuklar yoğun suçluluk duyguları yaşamaktan kurtulmaya çalışırlar (Belcher,1983).

Farklı dönemlerde yazılmış olan hikayelerin kahramanları bir dönemden diğerine oldukça farklılıklar göstermektedirler. Çoğunlukla yazıldıkları dönemin kültür özelliklerini yansıtmaktadırlar. Hikayelerdeki ortamlar ve karakterler çağlar boyu değişse de, çocuk istismarı konusu içerisindeki hırpalayıcı, zedeleyici ve tehdit edici hava hiç değişmeden sürüp gitmektedir. Hikaye bazen mutlu bir sonla bitse bile istismar edilmiş olma duygusu hep temelde kalmaktadır. Bu nedenle hangi dönemde yazılmış olursa olsun konusu çocuk istismarı olan tüm kitaplar kullanılabilir. Çocuklar bu hikayeleri okuyarak, yaşamla yüz yüze gelerek gerçekleri anlayabilir, kendilerini zedeleyici davranışlardan korunmaya çalışırlar (Belcher, 1983).

Wilson (1984), çalışmasında bibliyoterapi yardımıyla ölümün öğretilmesinin temel mantığını anlatmaktadır. Sevdiklerimizin ölümünün kaçınılmaz olduğu, ölmek ve ölüm konularında daha sağlıklı düşüncelere ihtiyacımız olduğu ve yaşarken hayatı tam olarak değerlendirip değerlendirmediklerimiz tartışılmaktadır. Bibliyoterapide ölüm konularını içeren kitaplar kullanılarak, ölümün nasıl gerçekleştiği, yas tutma ve ölen kişiyle vedalaşma, yakınıni kaybedeni teselli etme, otanazi, kürtaj, idam, cinayet, intihar, ölümsüzlük arayışı, ve ahiret ile ilgili sorular sınıfta tartışılmıştır.

Sheridan, Baker ve Lissovoy (1984), yaptıkları çalışmada bibliyoterapiyi, aileleri değişim içinde olan çocuklarda kullanmıştır. Değişim halindeki ailelerden kastedilen, boşanma, ayrılma, ölüm, askerlik görevine gitme, herhangi bir ebeveynin yokluğuna dayalı ya da yeniden evlenerek değişiklik yaşayan ailelerdir.

Değişim halindeki ailelerin çocuklarının, anne babalarıyla birlikte olan çocuklarla kıyaslanınca çok daha fazla disiplinsiz, mazeretsiz okula gitmeme gibi davranış bozuklukları sergiledikleri görülmüştür (Sheridan, Baker ve Lissovoy, 1984).

Aileleri değişim içinde olan çocuklarda bibliyoterapiyi uygulamanın olumlu sonuçlar verdiği, hatta klasik danışma tekniklerine oranla daha pozitif bir davranış ve kişisel gelişme sağladığı söylenebilir. Fakat bu çalışmalarda destek önemli olduğundan danışmanlardaki değişimler; danışmanın ilgisine pozitif bir ilgiyle karşılık verme, grup yaşantısından hoşlanma ve faydalı bulma gibi sebeplerden de kaynaklanabilmektedir (Sheridan, Baker ve Lissovoy, 1984).

Okul çağındaki birçok çocuk, anne babasının ayrılmasıyla ilgili olarak basit bazı uyum sorunlarıyla karşı karşıya geldiği için Pardeck ve Pardeck (1985), yaptıkları çalışmada, bibliyoterapiyi bu tür sorunlar için özel olarak kullanmanın üzerinde durmuştur. Psikolojik danışmanlar, anne babaların ayrılmasını konu alan, hayali olmaktan uzak, gerçekçi olarak umut verebilecek kitaplar seçmelidirler. Kitap seçiminde, mutlu sonla biten, anne babanın yeniden birleşmesiyle sonuçlanan kitaplardan kaçınılmalıdır. Ayrıca, ayrılık olayında özellikle suçlanan bir karakterin vurgulandığı bir kitabı seçmekten de kaçınılmalıdır (Pardeck ve Pardeck, 1985).

Seçim yaparken en yararlı olabilecek kitaplar, anne baba ayrıldığı zaman yaşanan şaşkınlıklar, mutsuzluklar ve belki de evin gergin havasının değişmesi sonucunda yaşanan rahatlama duyguları gibi hem olumlu hem de olumsuz duyguları yaşayan karakterlerin yer aldığı hikayelerdir. Ayrılma olayı ile ilgili olarak seçilen kitaplar, ayrıldıktan sonra ailenin ekonomik durumunda ortaya çıkabilecek değişiklikler, kent değiştirme olasılığı ve çocukların sorumluluklarına yüklenebilecek bazı yeni sorumluluklar, günlük yaşamla başa çıkabilmede ortaya çıkan sorunlar üzerinde odaklaşmalıdır (Pardeck ve Pardeck, 1985).

Ayrılan anne babaları konu alan kitaplardaki karakterlerin yeni aile ortamına nasıl uyum yapmaya çalıştıkları anlatılırsa, bu tür kitaplar gençlere daha fazla yardımcı olabilir. Örneğin, bu kitaplardaki karakterlerden birisi kendi sorunlarını kendisi gibi yine anne babası ayrılmış olan yaşlılarıyla paylaşıyor, bir öğretmene anlatıyor ya da profesyonel bir yardım alıyor olabilir (Pardeck ve Pardeck, 1985) .

Psikolojik danışman, anne babası ayrılmış olan bir grup öğrenciyle birlikte seçtiği bir kitabı okuma etkinliği yürütebilir. Seçilen kitabın kahramanı, babası evi terk edince şaşırıp üzüntü duyabilir. Ayrılık olayından sonra bir çok değişikliklerle yüzyüze kalınabilir. Örneğin, yaşanan evin satılması, annenin iş araması, yeni bir eve taşınma gibi. Psikolojik danışman, gruptaki öğrencilerden, anne babalarının ayrılmasından sonra kendi karşılaştıkları değişiklikleri sıralamalarını isteyerek onların yansıma sürecine yardımcı olabilir. Daha sonra da tüm grup üyeleri kendi karşılaştıkları değişikliklerden oluşan listelerini birbirlerinininkiyle karşılaştırabilir. Burada başkalarının da kendilerinininkine benzer sorunlar yaşamakta olduğunu görmek, bu sorunu grupta paylaşmak onları rahatlatarak, yaşamla başa çıkabilmede yalnız olmadıklarını hissettirecektir (Pardeck ve Pardeck, 1985).

Çocukların yaşı ilerledikçe birlikte yaşamlarını sürdürebilecekleri ebeveyni ya da bir yakını seçebilmede onlara yardımcı olabilecek konuları içeren kitaplar ele alınmalıdır. Bu seçimi yaparken kişilerin geçirdikleri aşamalar izlenebilir. Böyle bir durumla yüzyüze kalan kahramanların karar verme sürecini nasıl yürüttüklerini ve neler yaşadıklarını izlemek ve bu kişilerle özdeşleşme kurabilmek, gençlerin sorunlarına olumlu çözümler bulabilmelerine yardımcı olmaktadır (Pardeck ve Pardeck, 1985).

Ayrıca anne babanın ayrılmasından sonra davranış bozuklukları geliştiren daha küçük yaşta çocuklara da uygun kitaplar seçilerek yardımcı olunabilir. Anne ya da babanın yeni seçeceği eşi kabul edebilme de onlarla birlikte

yaşayabilmenin yollarını arama da yine bu durumlara benzer konuları işleyen kitaplar yardımcı olabilir (Pardeck ve Pardeck, 1985).

Ayrılmanın farklı yönlerini farklı düzeylerdeki öğrencilere sunan kitapların danışman tarafından seçilmesi ve bibliyoterapi süreci içerisinde kullanılması, öğrencilerin yeni aile yaşamlarına daha iyi uyum sağlayabilmelerinde yardımcı olacaktır (Pardeck ve Pardeck, 1985).

Nickolai ve Mays (1987), çalışmasında bibliyoterapiyi, sosyal yalnızlık içinde olan ergenlerde kullanmışlardır. Okul ortamında çevresine intibak etmekte güçlük çeken öğrencilerle karşılaşmak mümkündür. Ergenlik çağındaki bu gençler (ki bunlar genelde sınıfın sosyal sınıf olarak uç gruplarında bulunurlar) bazı hallerde çevresindekilerce kabul görmeye çalışırlar. Diğer hallerde ise, bu öğrenciler kabul görme isteğinden ve bir gruba ait olma arzusundan vazgeçip, normal bir okul gününü yalnızlık içinde geçirebilmektedirler

Sosyal yalnızlık içinde bulunan ergenlik çağındaki öğrencilerin sayısı toplumdaki hareketlenmelere ve ailelerin iş değişiklikleri, boşanma vb. sebeplerle yer değiştirmelerine bağlı olarak giderek artmaktadır. Koşulların çocukları sık sık okul değiştirmelerine zorlaması ve böylece onları yeni yeni gruplara uyum sağlamaya zorlaması bu gençleri zor durumda bırakmaktadır (Nickolai ve Mays,1987).

Sosyal yalnızlık, hem akranlarla seyrek olarak etkileşime girme hem de akranlar tarafından kabul görmeme biçiminde tanımlanmaktadır. Okul ortamında, bu konuda yapılacak araştırmalarla, yalnızlık çeken çocukların davranışları, akranlarının onlara yaklaşımı ve zaman içinde meydana gelen değişimler hakkında bilgi elde edilebilmektedir (Nickolai ve Mays,1987).

Bu çocuklarda, uyum sağlamak için yapılan grup faaliyetleri esnasında utangaçlık, endişe ve korku işaretleri gözlenmiştir. Öte yandan bazı çocuklar daha da ileri giderek yıkıcı ve kavgacı bir tutum takınmışlardır (Nickolai ve Mays,1987).

Sosyal bakımdan itilmiş çocuklar, hareketleri itici, konuşmalarında saldırgan, düzensiz ve genel olarak sevilmeyen ve dış görünüşleri iyi olmayan öğrenciler olarak tanımlanmaktadır (Nickolai ve Mays,1987).

Sosyal yalnızlık, ders çalışma ve oyun oynamadan, sınıf içi düzenlemelere kadar bir okul gününün birçok yönünde kendisini göstermektedir. Hele ergenlik çağının daha en başında olan bir genç için (ki bu genç arkadaşlıklara ve grup ilişkilerine halen önem vermektedir) akranlarınca reddedilmek veya görmezlikten gelinmek kırıncı olmaktadır (Nickolai ve Mays,1987).

Ergenlik çağı, bireylerin aynı kefeye konduğu bir dönemdir. Olgunlaştığının farkında olma, kendini iyi ifade edebilme ve samimi olma duygusu ergenlik çağındaki gençler için gerekli olan üç önemli özelliktir. Akranlarıyla kaynaşabilmek için gerekli nitelikleri taşımayan çocuklar dışarıda kalmaya devam etmektedirler (Nickolai ve Mays,1987).

Kişilerarası iletişim yeteneklerini uygulama ve uyumsuz davranışlardan kaçınma konusunda çaba sarf etme sosyal yalnızlık içindeki ergene faydalı olabilecektir. Böyle programlar onların sosyal yeteneklerini akranlarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilecek seviyeye getirmelerine yardımcı olacaktır. Ne var ki, bu yaklaşım yaşamlarının önemli bir bölümünü reddedilmeyle, mücadele etmeyle geçiren çocuk için fazla direkt (dolaysız) olabilir. Daha az direkt olan bir yaklaşım ise bireysel olarak oluşturulmuş bibliyoterapidir. Bu yöntemle çocuk sorunlarının daha iyi farkına varabilmekte ve bunları gidermek için önlem alma ihtiyacını hissedebilmektedir (Nickolai ve Mays,1987).

Bibliyoterapinin okul ortamında başarılı olması için, istekli bir ergen ve kitapları ergenin sorunlarını tartışmak için kullanan bir danışmana ihtiyaç vardır. Genç insanların böyle dolaylı bir şekilde kendi endişeleri hakkında konuşmalarını sağlamak akranlarıyla kişilerarası ilişkiler konusunda ihtiyaç duydukları rehberliği temin edecektir (Nickolai ve Mays,1987).

Bibliyoterapinin, yalnız ergenlerin akranlarıyla iletişim kurabilmelerini sağlamaya yarayan bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Doğru öğrenciye doğru kitabın sunulması yoluyla öğrencinin reddedemeyeceği bir örnek model bulunmuş olmaktadır. Bu terapi için psikolojik danışmanla işbirliği yapabilecek diğer şahıslar Türkçe Öğretmeni ve kütüphane görevlisidir. Zira bu kişiler danışmana gerekli kaynakları önerebilirler (Nickolai ve Mays,1987).

Kitapların ve görüntülü-görüntüsüz yayınların kullanılması yoluyla uygulanan bibliyoterapinin sosyal yalnızlık çeken ergenlik çağındaki çocukların sorunlarına dolaylı, direkt olmayan, uygun bir yöntemi olduğu söylenebilir. Bu yaklaşım söz konusu gençlerin hayatlarında yer alan endişelere ve korkulara ışık tutup onları açığa çıkarmaktadır. Bibliyoterapide kullanılan kitap, makale televizyon, program vb. araçlar, akranlar ile ilişkilerin geliştirilmesi konusunda bilgi sağlamakta ve sosyalleşme konusunda yardımcı olmaktadır. İnsanların davranışlarını ve dış görünümelerini, insanlara açılımlarını nasıl değiştirebileceklerini göstermektedir (Nickolai ve Mays,1987).

Bibliyoterapi kitap ve yayınları hakkında bilgi ve düşünce sahibi olmak psikolojik danışmanın yalnızlık çeken gençlere daha rahat irtibat kurmasını sağlayabilmektedir. Bu yöntem danışana, kendisini daha iyi anlamak, davranışlarını değiştirme tekniklerini görmek ve akranlarıyla daha rahat iletişim kurabilmek için fırsatlar sunma şansını vermektedir. Etkin bir bibliyoterapi sayesinde psikolojik danışman, çocuğu, akranları arasında kabul görme yolunda verdiği mücadelede cesaretlendirip, bu konuda öğretici olmaktadır (Nickolai ve Mays,1987).

Timerman, Martin ve Martin (1989), çalışmasında bibliyoterapiyi, ilişkilere yardım etmek amacıyla kullanmıştır. Çocuklar genellikle ergenlere göre duygularını sözcikleştirmede zorluk çekmektedir. Okumak, çocukların duygularını keşfetmelerine izin verir. Çünkü yaşananlar kitaplarda yeniden canlanmaktadır.

Psikolojik danışmanları, çocuklarla bibliyoterapiyi kullanmak isterse, öncelikle yardım alma durumunda olan kişinin ihtiyaçlarına uygun kitap seçimi yapılmalıdır. Bibliyoterapi, öğrencileri motive ederken ilişkilerde yardımda, çekingen veya sessiz ve danışmaya ihtiyacı olan öğrencilerin alınganlıkları hakkında çalışılırken kullanılabilir. Aynı zamanda isteksiz, kızgın, dışlanmış öğrencilerle, arkadaş veya anne baba ilişkileri, ilaç veya sigara kullanımı ve gebelik konularında konuşulurken yaygın olarak kullanılabilir (Timerman, Martin ve Martin, 1989).

Bibliyoterapi sürecinde, öğrenciye, problemlerini tanıyan psikolojik danışman tarafından kitap verilmekte ya da önerilmekte, okunan kitapla davranış amaçlarını değiştirmeye yardım edilmektedir (Timerman, Martin ve Martin, 1989).

Bibliyoterapi çalışmalarında duygusal, bilişsel ve davranışsal değişimler olmaktadır. İyi bir kitap aracılığıyla daha çok pozitif tutum ve sosyal uyum, gevşeme ve stresle başa çıkma, kabul etmeyi öğrenme ve başkalarının doğrularına saygı, aynı zamanda okuma, tartışma, eleştirel düşünme ve analiz yapma becerisi geliştirilmiş olur. Son olarak da sıkıntılarla başa çıkmaya alternatif sağlayabilmektedir (Timerman, Martin ve Martin, 1989).

Benzer bir çalışmada Yauman (1991), boşanmış ailelerdeki çocuklarla yapmış olduğu bibliyoterapi çalışmasında bibliyoterapinin bu grup çocuklarda dolaylı bir yaklaşım olmasının faydalarına dikkat çekmektedir. Kitap veya benzer malzemeler kullanılıncaya, çocuklar kendi problemlerini baskı altına almadan konuşmaktadır. Bibliyoterapi gruplarında hem grubun hem de aktivitelerin

seçiminde çocuğun gelişimsel seviyesinin dikkate alınmasını, oturumların yaşa uygun, tartışmaya açık, dikkat artırıcı, problem çözme becerisi kazandıran aktivitelerle yapılandırılmasını önermektedir.

Borders ve Paisley (1992), çalışmalarında ilk okul öğrencileri ile bibliyoterapiyi sınıf içi uygulaması olarak yapmışlardır. Beşinci sınıf öğrencileri arasında bir deney bir de kontrol grubu oluşturulup, her iki gruba da “paragraf tamamlama testi” uygulanmıştır. Bu testte, cümle kökleri verilerek, kişisel tepkilerin açığa vurulduğu üç ya da dört cümle yazmaları istenmiştir. Böylece çatışma, belirsizlik ve kurallara dayanan otorite ilişkileri konularında yarı yansıtmalı bir format sağlanmıştır.

Deney grubuyla 45 dakikalık on iki oturum yapılmıştır. Bu gruplarda okunan hikayelerden sonra; “hikayede ne dikkatinizi çekti, hikaye sizde ne gibi duygular uyandırdı ve bu hikaye size kendi yaşantınızdan neyi hatırlattı?” Sorularına cevap aranmıştır çalışmanın sonunda deney ve kontrol gruplarına aynı test tekrar uygulanarak deney ve kontrol grupları arasındaki fark sergilenmiştir (Borders ve Paisley, 1992).

Barclay ve Whittington (1992), yaptıkları çalışmada çocukların gece korkularını bibliyoterapi yöntemiyle ele almışlardır. Çalışma grubu olarak birinci, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerini seçmişlerdir.

Pek çok ocuk geceleri karanlıktan, karanlıktaki gölge kombinasyonlarından, hayali yaratıklardan, canavarlardan, bazı hayvanlardan ve benzerlerinden korkarlar. Çalışma kötü rüyalarla ilgili seçilen kitabın okunmasıyla başlayıp, bu kitabın doğal uzantısı olarak, birinci sınıf öğrencileri “kötü rüyalardan nasıl kurtulursunuz” konusunda bir sınıf çalışması yapmışlardır. Bu alışma öğrencilerin fikirlerini söyleyip, yazmaları ve resimlemelerini içermektedir. Üçüncü sınıf öğrencileri farklı iki kitap üzerinde çalışmış ve bu iki

kitabın benzer ve farklı yönlerini karşılaştırıp, ardından bir sınıf kabusu yaratmışlardır. İkinci sınıf öğrencileri bu sınıf kabusunu eski çarşıdan yapılmış bir panoya aktararak kağıtlarla şekillendirmişlerdir. Birinci sınıf öğrencileri kendi korku ve kabuslarını teker teker bu panoya yazarak projeye devam etmişlerdir. Daha sonra tüm kabuslar karşılaştırılmış ve kitaptaki kabuslarla sınıf kabuslarının kendi kabuslarından daha korkunç olduğunu görmüşlerdir. Bu çalışmayı korkuların üstesinden gelmeyle ilgili tartışma izlemiştir. Zamanla sınıf kabusuna mektuplar yazılmış, hayali gazete ilanlarıyla kabusa iş aranmış ve bazı öğrenciler kabusun, mektuplara cevaplarını yazmışlardır. Bu çalışmayı kitaplardaki kabus konularını canlandırma izlemiştir. Daha sonra üçüncü sınıflar, yatak ve yatak kurallarıyla ilgili araştırma yapmışlar, yatmadan önce beslenme konusunu anlatması için sınıfa bir uzman davet etmişler, kabus otobiyografileri yazmışlar, kukla kabuslar yapmışlar, kabusların hepsini buluşturmuşlar ve sonunda da kabus kurabiyeleri yiyerek kabusla ilgili çalışmalarını bitirmişlerdir (Barclay ve Whittington, 1992).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu çalışma, bibliyoterapinin aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin çatışma düzeylerine etkisinin incelendiği, kontrol gruplu, ön-test ve son-test modele dayalı deneysel bir araştırmadır.

İnsan davranışlarına uygulanabilmesi özelliği nedeniyle sosyal bilimler alanında sıkça başvurulmuş bir model olarak kabul edilen kontrollü ön-test son-test modeli, deneysel araştırma modelleri içinde en çok kullanılan klasik bir modeldir (Çırak, 1992).

Bu bölümde sırayla; araştırma grubu, deneklerin seçimi, araştırmanın deseni, araştırmada kullanılan veri toplama aracı (maddeleri ve puanlaması) ve bu aracın geçerlik ve güvenliğine ilişkin çalışmalar, aileleriyle çatışması olan gençlere yönelik bibliyoterapi grubu planları ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel tekniklere ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Araştırma Grubu

Ergenliğin son yıllarının başlangıcı, lise 9. sınıfa denk gelmesi nedeniyle araştırma kapsamına 9. sınıf öğrencileri alınmıştır.

Araştırma grubunu, Edirne Lisesi 9. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. 2000-2001 öğretim yılında Edirne Lisesine devam etmekte olan 130, 9. sınıf öğrencisi arasından seçilen ,12 öğrenci deney, 12 öğrenci kontrol grubuna alınmıştır. Deneklerin seçimine ilişkin bilgiler “Deneklerin Seçimi” başlığı altında sunulmuştur.

Deneklerin Seçimi

Deney ve kontrol gruplarını oluşturan deneklerin seçimi aşağıdaki aşamalarda gerçekleştirilmiştir.

1. Aşama: Birinci aşamada söz konusu okulun edebiyat öğretmenleri ile görüşülerek Bibliyoterapi grubunda incelenecek kitabın, Peyami Safa’nın “Fatih-Harbiye” adlı romanı olmasına karar verilmiştir. Bundan sonraki aşamada, 9. sınıf öğrencilerine Genç Ana Baba Çatışma Envanteri (GAÇE) uygulanmıştır.

Tablo –1. GAÇE’yi dolduran 9. sınıf öğrencilerinin dağılımı

SINIFLAR	K	E	T
9 – A	15	18	33
9 – B	20	17	37
9 – C	19	17	36
9 – D	19	5	24
TOPLAM	73	57	130

Tablo 1’de görüldüğü gibi 73 kız, 57 erkek olmak üzere toplam 130 öğrenci GAÇE’yi eksiksiz olarak doldurmuştur.

2. Aşama: İkinci aşamada, 130 öğrencinin GAÇE'lerinin puanları hesaplanmıştır. Bu envantere cevap veren öğrencilerin puanları 159-40 arasında değişmektedir. Puanlar en yüksekten en düşüğe doğru sıralanmıştır. Bibliyoterapi ve kontrol gruplarına 12'şer kişinin katılımı ve puan alt sınırı hem anneler, hem de babalarla ilgili bölümler için 120 olarak planlanmıştır. Tesadüfi yöntemle seçilen öğrencilerle yapılan ön görüşmeler sırasında, belirlenen kişilik özelliklerine uygun ve belirlenen aralıkta 12'şer öğrenci sayısına ulaşamadığı için, puan alt sınırı, 105'e kadar düşürülmüştür. Ön görüşmeler bireysel olarak okulun Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisinde yapılmıştır.

Ön Görüşme: Bu görüşmelerde, uygun adaylar belirlenmiştir. Belirlenen adaylara grubun amacı, biçim, cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik düzey, bireylerin kişisel özellikleri, toplantı yeri, saati, günü ve süresi ile grubun kuralları, grupta liderlik biçimi ve grubun değerlendirilmesi ile ilgili bilgiler verilmiş. Uygun adylara yazılı plan verilmiş ve uyacaklarına dair taahhüt alınmıştır.

Tablo-2. Deney Grubu Öğrencilerinin Dağılımı

SINIFLAR	K	E	TOPLAM
9 – A	1	1	2
9 – B	1	3	4
9 – C	2	3	5
9 – D	-	1	1
TOPLAM	4	8	12

Tablo 2'de görüldüğü gibi, 4 kız, 8 erkek, 12 öğrenci deney grubunu oluşturmuştur.

Tablo-3. Kontrol Grubu Öğrencilerinin Dağılımı

SINIFLAR	K	E	TOPLAM
9 – A	4	1	5
9 – B	1	3	4
9 – C	2	-	2
9 – D	1	-	1
TOPLAM	8	4	12

Tablo 3’de görüldüğü gibi, 8 kız, 4 erkek, 12 öğrenci de kontrol grubunu oluşturmuştur.

Araştırmanın Deseni

Araştırmanın deseni Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo-4. Araştırmanın Deseni

Gruplar	Ön-Test	İşlem	Süre	Son-Test
Deney Grubu	GAÇE	Bibliyoterapi	10 Hafta	GAÇE
Kontrol Grubu		Grubu		

Tablo 4’de görüldüğü gibi, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin anne baba çatışma düzeyleri GAÇE ile ölçülmüştür. Ön-Testten sonra deney grubuna alınan öğrenciler, 10 hafta süreyle bibliyoterapi grubuna katılmışlardır. Bibliyoterapi grubundan sonra hem deney, hem de kontrol grubuna GAÇE yeniden uygulanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Gençlerin, anne babalarıyla olan çatışma düzeylerini ortaya koymak üzere Özgen (1992), tarafından geliştirilen GAÇE uygulanmıştır. GAÇE, gençlerin anneleriyle ve babalarıyla çatışmalarını aynı anda, ayrı ayrı ele alan bir envanterdir (Özgen, 1992). Genç Ana Baba Çatışma Envanteri (GAÇE), 40 sorudan oluşmaktadır , tek boyutlu bir ölçektir ve çatışma düzeyini ölçmektedir. Ölçek maddeleri düz cümlelerden oluşturulmuştur. İçeriğinde pozitif ve negatif maddeler vardır. Örneğin, GAÇE’de “Eve geç geldiğimde sıklıkla sinirlenir” şeklindeki madde pozitif , “Beni üzmemek istemez” şeklindeki madde negatiftir.

GAÇE’nin Maddeleri

Envanter, pozitif (çatışmanın olduğu) ve negatif (çatışmanın olmadığı) maddelerden oluşmaktadır. 40 soruluk envanterde;

25 pozitif madde

15 negatif madde bulunmaktadır.

Pozitif maddeler: 1, 2, 5, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 34, 36, 40.

Negatif maddeler: 3, 4, 6, 9, 10, 16, 18, 19, 24, 29, 33, 35, 37, 38, 39.

GAÇE’nin Puanlanması

GAÇE, likert türü bir ölçektir. Ek-2’de görülen 40 maddelik ölçeğin maddelerinin karşısına, öğrenciler, yargılarını belirtmek için 5 seçenekten birini

yazmaktadırlar. Bu seçenekler; 1- Hiç Uygun Değil, 2- Pek Uygun Değil, 3-Kararsızım, 4- Kısmen Uygun, 5- Tamamen Uygun, şeklindedir.

Pozitif maddeler puanlanırken seçeneklerin sayısal değeri aynen puan olarak işleme tabi tutulur.

1.Hiç Uygun Değil	1 puan
2.Pek Uygun Değil	2 puan
3.Kararsızım	3 puan
4.Kısmen Uygun	4 puan
5.Tamamen Uygun	5 puandır.

Negatif maddeler puanlanırken ise tersi bir işlem yapılır.

1.Hiç Uygun Değil	5 puan
2.Pek Uygun Değil	4 puan
3.Kararsızım	3 puan
4.Kısmen Uygun	2 puan
5.Tamamen Uygun	1 puandır.

Bir ölçekten, aynı anda hem anneler, hem de babalar için olmak üzere iki ayrı puan elde edilir.

Buna göre tek bir boyut için (annem veya babam boyutu) envanterden alınabilecek.

en yüksek puan 200

en düşük puan 40

pozitif maddelerden alınabilecek

en yüksek puan 125

en düşük puan 25

negatif maddelerden alınabilecek

en yüksek puan 75

en düşük puan 15'dir.

GAÇE'nin Güvenilirliği

Özgen (1992) tarafından, GAÇE'nin güvenilirliği için üç yola başvurulmuştur.

Birincisi, test puanlarını yarılama yöntemidir. 252 deneğin tek maddelerden aldıkları puanlarla, çift maddelerden aldıkları puanlar arasındaki korelasyonlar deneklerin anneleri ile ilişkileri açısından ($r= 0,86$, $sd=250$, $p<.05$) ve babaları ile ilişkileri açısından ($r=0,82$, $sd=250$, $p<.05$) yüksek ve anlamlı bulunmuştur.

GAÇE'nin güvenilirliği için ikinci çalışma, test tekrar test yöntemidir. Yansız olarak seçilen 50 deneğe 10 gün ara ile GAÇE uygulanmıştır. I. ve II. uygulamalar arasındaki korelasyon denekleri hem babalarıyla ilişki yönünden ($r=0,53$, $sd=48$, $p<.05$) hem de anneleriyle ilişkileri yönünden ($r=0,52$, $sd=48$, $p<.05$) anlamlı bulunmuştur.

GAÇE'nin güvenilirliği için yapılan üçüncü çalışma ise Cronbach Alpha Testidir. Bu çalışmada 50 denek kullanılmıştır. Elde edilen bulgular babalar için $\alpha_{KB}=0.83$, anneler için ise $\alpha_{KB}=0.88$ dir.

GAÇE'nin Geçerliliği

Özgen (1992) tarafından, GAÇE'nin geçerliliği için iki ayrı halihazır geçerlilik çalışması yapılmıştır. İlk olarak, Çatışma Eğilimi Ölçeği (ÇEÖ) ve GAÇE arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Bunun için 50 kişilik öğrenci grubuna her iki ölçek uygulanmıştır. ÇEÖ ile GAÇE'nin gerek annelerle ($r=0,54$, $sd=48$, $p<.05$) gerekse babalarla ilgili puanlar arasındaki ilişki ($r=0,56$, $sd=48$, $p<.05$) anlamlı bulunmuştur.

İkinci halihazır geçerlik çalışmasında, Aile Ortamı Ölçeği (AOÖ) ile GAÇE birlikte kullanılmıştır. Bunun için 50 kişilik öğrenci grubuna her iki ölçek uygulanmıştır. AOÖ ile GAÇE'nin hem annelerle ilişkiler bölümünde alınan puanlar arasında ($r=0,21$, $sd=48$, $p>.05$) hem de babalarla ilişkiler bölümünden alınan puanlar arasında ($r=0,23$, $sd=48$, $p>.05$) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu durumun her iki ölçek arasındaki nitelik farkından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada, GAÇE'de gençlerin anneleriyle çatışmaları ve babalarıyla çatışmaları arasında fark olduğu da ortaya çıkmıştır ($r=0,22$, $sd=250$, $p<.05$). Bu durum envanterde gençlerin anneleriyle ve babalarıyla olan çatışmaları ayırmanın uygun olduğunu göstermiştir.

Bibliyoterapi Grubu

Romanın içeriği doğrultusunda her bir oturumun konusu şu şekilde planlanmıştır.

OTURUM NO	KONU
I. Oturum	Tanışma,
II. Oturum	Eve geç gelme,
III. Oturum	Aileye yalan söyleme,
IV. Oturum	Yaşadığı hayattan hoşlanmama,
V. Oturum	Konuşmaların kavgayla sonuçlanması,
VI. Oturum	Aşırı para harcama,
VII. Oturum	Söylenen yalanların ortaya çıkması,
VIII. Oturum	İstedikleri hayat gelecekte onları mutlu edecek mi?
IX. Oturum	Yanlış anlaşılmalara,
X. Oturum	Sonlandırma,

Anne babalarıyla çatışması olan 12 öğrenci ile Nisan-Haziran 2001 tarihleri arasında 10 hafta süreyle, haftada bir, 90 dakikalık oturumlarla, Acar'ın (1995), grupla psikolojik danışma planından yararlanılarak hazırlanan, bibliyoterapi grubu uygulanmıştır.

Bibliyoterapi Grubunun Genel Planı

I. Amaç : 1. Otorite figürleri ve anne babalarıyla olan ilişkilerini araştırma,

2. Kişisel problemlerin çözümünde daha açık düşünebilme,

3. Sağlıklı bir şekilde duygularını tanımayı öğrenme ve ifade edebilmeyi öğrenme.

II. Grubun Biçimi : 10 oturumdan oluşan, 12 kişinin katılacağı, kapalı bir grup olacaktır.

III. Grubun oluşturulması: GAÇE uygulaması sonucuna göre, çatışma düzeyleri yüksek öğrenciler arasından, bu envanterden, hem “annem”, hem de “babam” bölümlerinin her ikisinden de 120 ve üstü puan alanlar, gruba dahil edilecektir. Eğer, 120 ve üstü puan alan 12 öğrenci sayısına ulaşamazsa veya 120 ve üstü puan aldığı halde, öğrenci gruba katılmaya gönüllü olmazsa benzer nitelikte puan alanlar arasından belirlenen özelliklere uygun seçim yapılacaktır.

1. CİNSİYET : Kız ve erkek öğrenciler.
1. YAŞ: 9. sınıf öğrencilerinden oluşturulan 16 ve 17 yaşlarında öğrenciler.
2. SOSYO-EKONOMİK DÜZEY: Grubu oluşturan bireylerin sosyo-ekonomik düzeyleri heterojen olacaktır.
4. KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ: Grubu oluşturan bireylerin kişilik özellikleri;
 - a. GAÇE puanlarına göre, anne babası ile çatışma yaşayan ve çatışma yaşadığını kabul eden,
 - b. Gruba katılmaya istekli,
 - c. Grup çalışmasına uygun,
 - d. Kendisini tanımaya, incelemeye ve değiştirmeye içten ilgisi olan (Öztürk, 1988),
 - e. Grup, uzun zaman alan ve büyük emek isteyen bir süreç olduğundan, gruba devam etmeye hazır öğrenciler arasından (Öztürk, 1988),
 - f. Roman okumayı seven,
 - g. Kendisini sözcüklerle ifade edebilen öğrencilerden oluşacaktır.

IV. Grubun Örgütlenmesi

1. TOPLANTI YERİ: Grup okul kütüphanesinde toplanacaktır.
2. TOPLANTI SAATİ VE GÜNÜ-SÜRESİ: Grup aşağıdaki tarih ve çalışma saatlerinde toplanacaktır.

OTURUM SAYISI	TARİH	SAAT
I. Oturum	05.04.2001 Perşembe	15.00-16.30
II. Oturum	12.04.2001 Perşembe	15.00-16.30
III. Oturum	19.04.2001 Perşembe	15.00-16.30
IV. Oturum	26.04.2001 Perşembe	15.00-16.30
V. Oturum	03.05.2001 Perşembe	15.00-16.30
VI. Oturum	10.05.2001 Perşembe	15.00-16.30
VII. Oturum	17.05.2001 Perşembe	15.00-16.30
VIII. Oturum	24.05.2001 Perşembe	15.00-16.30
IX. Oturum	31.05.2001 Perşembe	15.00-16.30
X. Oturum	07.06.2001 Perşembe	15.00-16.30

3. GRUBUN KURALLARI:

a. Genel Kurallar:

- i. Gizlilik ilkesine bağlı kalınmalı,
- ii. Gönüllülük ilkesi esasına dayanmalı,
- iii. Gözle iletişim kurulmalı,
- iv. Her üye kendi adına konuşmalı,
- v. Her üye birbirine saygı göstermeli,
- vi. Üyeler birbirine hitap ederken sen demeli.

b. Özel Kurallar:

Her gruptan önce üyeler; Fatih-Harbiye adlı eserin belirlenen bölümlerini okuyarak gruba hazır gelecekler.

4. GRUPTA LİDERLİK BİÇİMİ:

Grup lideri; demokratik bir tutum benimseyecek

5. GRUBUN DEĞERLENDİRİLMESİ:

Grubun değerlendirilmesi; her oturumun sonunda gruba katılan üyeler tarafından yapılacaktır.

Bibliyoterapi Grubu Oturumlarının Planları

I. OTURUM

KONU : Tanışma
 AMAÇ : Grup içi iletişimin güçlenmesine yardımcı olmak
 SÜREÇ :

- 1- Her üye kendi adını - soyadını söyler.
- 2- Adının ve soyadının konulmasıyla ilgili hikayesini anlatır.
- 3- Adı ve soyadına ilişkin duygularını dile getirir.
- 4- Her üye yaşadıkları duyguları diğer üyelerle paylaşır

II. OTURUM

KONU : Eve geç gelme
 AMAÇ : Özgürlük ve sorumlulukların farkına varmalarına yardımcı olma.

SÜREÇ :
 1- Geçen haftanın özeti yapılır, getirmek istedikleri bir şey olup olmadığı sorulur.

2- Fatih-Harbiye adlı eserin 16-17. sayfaları okunur. (ÖZET: Neriman Şinasi'den ayrılır ve o gece eve geç gelir.)

3- Roman kahramanlarından olan Neriman ile babası Faiz Bey'in tavrı ve duyguları anlaşılmaya çalışılır.

4- Benzer veya farklı bir olay yaşayan olup olmadığı sorulur.

5- Paylaşım aşamasına geçilir.

III. OTURUM

KONU : Aileye yalan söyleme
 AMAÇ : Otorite figürleri, anne babaları, akranları veya hayatlarındaki önemli olan insanlarla ilişkilerini araştırma .

SÜREÇ :

- 1- Geçen haftanın özeti yapılır, getirmek istedikleri bir şey olup olmadığı sorulur.
- 2- Fatih-Harbiye adlı eserin 21. sayfası 4. paragraftan başlanarak, 22. sayfa 8. paragrafa kadar, 23. sayfa 5. paragraftan başlanarak, 24. sayfa ve 25. sayfada 1. paragrafın sonuna kadar olan bölüm okunur. (BÖLÜM ÖZETİ: Neriman, babasına gece Fahriye’de saz yaptıkları için geç geldiği yalanını, emektarları Gülter aracılığıyla söyler. Şinasi’ye ise Macit ile Maksimde olduğunu ve hiç eğlenemediğini, çok pişman olduğunu söyler. Şinasi, bu yalana inanmaz.)
- 3- Roman kahramanı Neriman ne hissediyor?
- 4- Roman kahramanı Faiz Bey ne hissediyor?
- 5- Roman kahramanı Şinasi ne hissediyor?
- 6- Yalan söyleme davranışı nasıl bir davranıştır?
- 7- Böyle bir durumda kendi anne babalarınız neler hissederdi ?
- 8- Benzer veya farklı bir olay yaşayan var mı ?
- 9- Paylaşım aşaması

IV. OTURUM

KONU : Yaşadığı hayattan hoşlanmamak.

AMAÇ : İçinde bulundukları ortamı ve imkanları değerlendirebilme.

SÜREÇ:

- 1- Geçen haftanın özeti yapılır, getirmek istedikleri bir şey olup olmadıkları sorulur.
- 2- Fatih-Harbiye adlı eserin 29. ve 30. sayfasının 4. paragrafının sonuna kadar okunur.
- 3- Neriman şu anda neler hissediyor?
- 4- Benzer ve farklı duygular yaşayan var mı?
- 5- Fatih-Harbiye adlı eserin 3. ve 4. bölümlerinin özeti yapılır. (BÖLÜMÜN ÖZETİ: Neriman yaşadığı hayattan hoşlanmaz. Macit’in balo

davetini alır ve nasıl gideceğini düşünmeye başlar. Şinasi gergindir. Neriman balo için izin alabilmek amacıyla babasının hoşuna giden tarzda davranır, babasıyla tartışmaya girmez. Neriman, Şinasi'yi sevip sevmediğini sorgulamaya başlamıştır. Aynı zamanda, dayısının etkisiyle çocukluğunda başlayan alafranga hayata özlemi, Macit'le yeniden canlanmıştır.)

6- Benzer ve farklı duygular yaşayan var mı?

7- Paylaşım aşaması.

V. OTURUM

KONU : Konuşmaların kavgayla sonuçlanması

AMAÇ : Diğer insanları anlamayı ve dinlemeyi öğrenme, kişisel problemlere çözüm yolları bulabilme.

SÜREÇ:

1- Geçen haftanın özeti yapılır, getirmek istedikleri bir şey olup olmadığı sorulur.

2- Fatih-Harbiye adlı eserin 67-69. sayfaları arası okunur. (BÖLÜMÜN ÖZETİ: Şinasi ve Neriman aralarındaki soğukluğun nedenlerini konuşurlarken, Neriman ağlamaya, bağırmaya başlar.)

3- Neriman neler hissediyor?

4- Şinasi neler hissediyor?

5- Neriman ve Şinasi nasıl davranabilirlerdi?

6- Benzer ve farklı duygular yaşayanlar var mı?

7- Paylaşım aşaması

VI. OTURUM

KONU : Aşırı para harcama

AMAÇ : Ailelerinin imkanlarını gerçekçi bir biçimde değerlendirmeye.

SÜREÇ:

- 1- Geçen haftanın özeti yapılır, getirmek istedikleri bir şey olup olmadığı sorulur.
- 2- Fatih-Harbiye adlı eserin 6. ve 7. bölümlerinin özetleri yapılır. (BÖLÜM ÖZETİ: Faiz Bey, Neriman ile Şinasi'nin düğün tarihlerinin belirlenmesini ister. Neriman ise biraz zamana ihtiyacı olduğunu söyleyerek, bu konuşma sırasında baloya gitmek için izin ister. Babası, Şinasi ile gittiği taktirde izin verir. Faiz Bey'in balo kıyafetini karşılayacak parası yoktur. Kızının mutlu olması uğruna aileden kalan birkaç mücevheri satıp, balo kıyafetinin parasını karşılamayı düşünmektedir. En yüksek fiyatı verecek kuyumcu aramaya koyulur. Bu sırada Şinasi de Neriman'a karşı karmaşık duygular hissetmektedir.
- 3- Adı geçen eserin 111. sayfa 8. paragraftan başlayarak 112. sayfa okunur.
- 4- Faiz Bey ne hissediyor?
- 5- Neriman nasıl bir duygu içinde ve babasını anlıyor mu?
- 6- Kendi ailesi ile benzer ve farklı duygular yaşayan var mı?
- 7- Paylaşım aşaması.

VII. OTURUM

KONU : Söylenen yalanların ortaya çıkması

AMAÇ : Geçmişteki sorumsuz davranışları için sorumluluk yüklenebilme.

SÜREÇ:

- 1- Geçen haftanın özeti yapılır ve getirmek istedikleri bir şey olup olmadığı sorulur.
- 2- Fatih-Harbiye adlı eserin 95. ve 96. sayfaları okunur. (BÖLÜMÜN ÖZETİ: Şinasi, Ferit'e Neriman'ın söylediği yalanı bildiğini söyler. Ferit ise ona bu konuyu bildiğini açıkça söylemesini ve kesin tavrını koymasını tavsiye eder.)
- 3- Benzer veya farklı duygular yaşadınız mı?
- 4- Yalan söylediğinizde hissettikleriniz nelerdi?

- 5- Size yalan söylendiğinde neler hissedersiniz?
- 6- Sizin yalanlarınız karşısında ana-babalarınız neler hissediyor?
- 7- Paylaşım aşaması.

VIII. OTURUM

KONU : İstedikleri hayat gelecekte onları memnun edebilecek mi?

AMAÇ : Ben kimim? Yaşamdan ne istiyorum? Sorularına cevap arayıp, gerçekleştirebilecekleri amaçlar belirleme.

SÜREÇ:

- 1- Geçen haftanın özeti yapılır ve getirmek istedikleri bir şey olup olmadığı sorulur.
- 2- Fatih-Harbiye adlı eserin 99. ve 102. sayfalar arasındaki “Rus Kızın Hikayesi” okunur. (BÖLÜMÜN ÖZETİ: Neriman Rus kızın hikayesinin kendisinininkine çok benzer olduğunu düşünürken, tramvayda Macit’le karşılaşır ve onun ne kadar samimiyetten uzak olduğunu farkına varır. Baloya gitmekten vazgeçmiştir. Bunu, babası ve Şinasi’ye haber vermek için sabırsızlanmaktadır.)
- 3- Rus kızın hikayesinden Neriman nasıl etkilenmiştir.
- 4- Siz nasıl etkilendiniz?
- 5- Benzer ve farklı duygular yaşayanlar var mı?
- 6- Söz konusu eserin 105. sayfasının 2. paragraftan başlayarak 107. sayfanın 4. paragrafının sonuna kadar okunur.
- 7- Neriman yerine Macit’le siz karşılaşırsaydınız neler hissederdiniz?
- 8- Benzer ve farklı duygular yaşayanlar var mı?
- 9- Paylaşım aşaması

IX. OTURUM

KONU : Yanlış anlaşılmalara

AMAÇ : Kendini doğru olarak ifade edebilme.

SÜREÇ:

- 1- Geçen haftanın özeti yapılır ve getirmek istedikleri bir şey olup olmadığı sorulur.
- 2- Fatih-Harbiye adlı eserin 10. ve 11. bölümleri özetlenir. (BÖLÜMÜN ÖZETİ: Faiz Bey ve Şinasi, Ferit'in evinde bir arkadaş toplantısındaırlar. Şark ve Garp, Türk müziği ve Batı Müziği konusu tartışılırken bazı sözlerden bu tartışmayı Neriman kendine söylenmiş olarak alır ve tekrar sinir krizi geçirerek, baloya gitmekten vazgeçtiğini söyler. O gece, Neriman, Şinasi ve Ferit ile saz çalar. Bu huzurunda habercisi gibidir. Artık her şey eskiye dönmeye başlamıştır.)
- 3- Yanlış anlaşıldığınız bir durumla karşılaştınız mı? Duygularınız nasıldı?
- 4- Başkalarını yanlış anladığınız durumda duygularınız nasıldı?
- 5- Ailenizle aranızda nasıl bir yanlış anlaşılma oldu? Neler yaşadınız? Duygularınız nasıldı?
- 6- Benzer ve farklı duygular yaşayanlar?
- 7- Paylaşım aşaması

X. OTURUM

KONU : Grubu sonlandırma

AMAÇ : Grubun amaçlarının ne derece gerçekleştiğini görme ve gruba “hoşçakal” diyebilme.

SÜREÇ:

- 1- Üyeler gruba başlarken neler hissediyorlardı?
- 2- Üyeler gruba ne verdiler? Ne aldılar?
- 3- Lider, onlarla bazı yaşantılarını paylaşabildi mi, üyelerin kendilerini ifade etmelerine fırsat tanıdı mı, üyeleri anlayabildi mi?
- 4- Grubun yaşantısının genel değerlendirilmesi

Genel Değerlendirme

Bibliyoterapi grubu için seçilen kitap olan “Fatih-Harbiye” adlı roman, öğrencilerin sorunları ile ilgi, olgunluk düzeyi ve takvim yaşına göre bibliyoterapi sürecindeki kitap seçme ölçütlerine uygunluk göstermiştir.

Gençlerle anne babaları arasındaki çatışma düzeyleri GAÇE uygulanarak tespit edilmiştir. Yapılan ön görüşmelerde öğrencilerin sorunlarının farkında ve çözmeye istekli oldukları görülmüştür.

Bibliyoterapi gruplarında, gençler ailelerinden daha fazla özgürlük istediklerinin , “özgürlük” kavramını da eve geç gelme, dışarıda daha uzun süre geçirebilme şeklinde tanımladıklarının; ailelerinin ekonomik sınırlarını gerçekçi bir şekilde çizebildikleri ve ekonomik sınırlarını zorlayacak istekler peşinde koşmadıklarının; ailelerinin değerlerine ters düşen bir davranışta bulununca (erkek arkadaşlarının evine gitmek gibi) durumu kurtarmak için söylenen yalan dışında kalanları davranış biçimi olarak benimsemediklerinin; yaşadıkları hayattan hoşlanıp hoşlanmadıklarından ve gelecekte ne tür bir hayat istediklerinden emin olmadıklarının; aileleriyle veya başkalarıyla ters düştükleri konuşmaların genelde kavgayla sonuçlandığının; birçok konuda kendilerini iyi ifade edemedikleri ve yanlış anlaşıldıklarının ve son olarak da söyledikleri yalanların ortaya çıkmasının en çok utandıkları konulardan biri olduğunun farkına varmışlardır.

Yapılan bibliyoterapi gruplarında; gençlerin otorite figürleri ve anne babalarıyla olan ilişkilerini araştırma; kişisel problemlerin çözümünde daha açık düşünebilme ; sağlıklı bir şekilde duygularını tanımayı öğrenme ve ifade edebilmeleri amaçlanmıştır. Bu amaçlar çerçevesinde, romandaki kahramanların davranışları tartışılarak, kendi davranışları, anne babalarının davranışları irdelenmiş, vermek istedikleri mesajlar araştırılmıştır. Gençler, bazen romandaki kahramanlar gibi söylemek istediklerini ifade edemediklerini ve ailelerinin söylemek istediklerini anlamadıklarını farketmişlerdir. Ailelerine karşı bazen

dürüst olmadıklarını anlamış ve bazı durumlarda kendi tavır ve ses tonlarının basit olayları nasıl kavgaya dönüştürdüğünü yaptıkları rol değiştirmelerle görmüşlerdir. Kendi değerleriyle ailelerinin değerleri arasındaki farkı görmüşler, hem kendi hem de ailelerinin değerlerini evrensel değerlerle yorumlamaya çalışmışlardır.

Araştırma, bibliyoterapi süreci açısından üç aşamada yorumlanabilir. Birincisi, bibliyoterapi grubunda genç ile roman buluşturulmuştur. Anne babalarıyla çatışma yaşayan gençler kendi sorunlarına benzer bir sorun yaşayan kitap kahramanı ile özdeşleşebilmiş ve aynı zamanda kendi sorunlarıyla kitaptaki kahramanın sorunları arasındaki benzerliği görebilmişlerdir. Bibliyoterapinin bu evresi bir özdeşleşme ve yansıtma evresi olarak görülmektedir. Bu süreç bibliyoterapi grubunda, romandaki belirlenen bölümleri okuyup, kahramanların yaşadıkları sorunları tartışıp, benzer sorunlar yaşayıp yaşamadıkları ile ilgili yönlendirmelerle yapılmıştır.

İkincisi, gençlerin roman kahramanı ile özdeşleştiği ve yansıtma gerçekleştirilebildiği zaman, psikolojik danışman gençleri duygularını ortaya koyabilme ve katarsis evresine yöneltmeye çalışmıştır. Katarsisin sağlanması için, gençler sözel ya da sözel olmayan duygusal bir rahatlama yaşayabilmişlerdir. İşte psikolojik danışman burada devreye girerek bibliyoterapiyi normal okuma sürecinden ayırmıştır. Duyguların ortaya çıkartılması ve katarsis evresinde, psikolojik danışman, gençlerin roman ile ilgili tepkilerini, roman kahramanı ile özdeşleşme evresindeki duygusal yaşantılarını ve ele alınan sorunlarla gençlerin sorunlarının benzerlik derecesini onların anlayabilmesi ve gerekli bağları kurabilmesine yardımcı olmuştur.

Bibliyoterapi sürecinin son aşaması ise, içgörünün kazanılması ve bütünleşme evresidir. Bu evrede, gençler okunan roman yoluyla kendi sorunlarına çözüm bulmuşlardır. Burada yapılan rehberlikle sorunlarıyla başa çıkmada kullanabileceği yeni yollar bulabilmelerine olanak sağlanmıştır. Bu yeni çözüm

yollarını anne babalarıyla ilişkilerinde kullanmaları için cesaretlendirilmiş, hatta sonuçları grupta tartışılmıştır.

Bibliyoterapi grubu süreci sonunda tekrar GAÇE uygulanmış ve ön-test ile son-test arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel çözümü “SPSS 9,01” paket programı kullanılarak bilgisayarda yapılmıştır

Yapılan bibliyoterapi grubunun, aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin çatışma düzeylerine etkisinin olup olmadığını bulmak için deney ve kontrol gruplarının GAÇE’den almış oldukları ön-test ile son-test ölçümü puanları arasında “ t ” testi ve çift yönlü varyans analizi yapılmıştır.

Araştırmada anlamlılık düzeyi (p) .05 olarak alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın denencelerinin test edilmesi için yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulgular sunulmuştur.

1- Bibliyoterapinin Aileleriyle Çatışma İçinde Olan Gençlerin Anneleriyle Olan Çatışma Düzeylerine Etkisine İlişkin Bulgular:

Bu araştırmanın birinci denencesi aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

Denence-1 Bibliyoterapi, aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin anneleriyle olan çatışma düzeylerine olumlu yönde etkili olacaktır.

Bu denencenin test edilmesi için deney ve kontrol gruplarının GAÇE'den ön-test ve son-test ölçümünde almış oldukları puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları tablo-5'de verilmiştir. Ayrıca deney ve kontrol gruplarının GAÇE'den almış oldukları puanlar ,Ek -3'de verilmiştir.

Tablo-5: Deney ve Kontrol Gruplarının, GAÇE 'den, Ön-Test ve Son-Test Ölçümünde Almış Oldukları “Annem” Bölümüne ilişkin Puanlarının Ortalamaları Ve Standart Sapmaları

Grup Türü	Test Türü	Ortalama	Standart Sapma	N
Deney	Ön-test	130,66	16,27	12
	Son-test	84,75	14,07	12
	Toplam	107,70	27,77	24
Kontrol	Ön-test	126,25	13,89	12
	Son-test	129,91	13,55	12
	Toplam	128,08	13,55	24

Tablo-5’te görüldüğü gibi; deney grubu öğrencilerinin, GAÇE ön-test “annem” bölümü puanlarının ortalaması ($\bar{x}$: 130,66) iken, son-testte ($\bar{x}$: 84,75)’e düşmüştür. Kontrol grubu öğrencilerinin GAÇE ön-test “annem” bölümü puanlarının ortalaması ($\bar{x}$: 126,25) iken, son-testte ($\bar{x}$: 129,91) olmuştur.

Deney ve kontrol gruplarının, GAÇE 'den ön-test ölçümünde almış oldukları “annem” bölümü toplam puanlarının ortalamaları arasındaki farka ilişkin “ t ” testi sonuçları tablo-6’da verilmiştir

Tablo-6: Deney ve Kontrol Gruplarının, GAÇE 'den Ön-Test Ölçümünde Almış Oldukları, “Annem” Bölümü Toplam Puanlarının Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin “ t ” Testi Sonuçları

Grup Türü	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Deney	12	130,66	16,27	4,69	-0,715	0,482
Kontrol	12	126,25	13,89	4,01		

Tablo-6’da; deney ve kontrol gruplarının, GAÇE”den ön-test ölçümünde almış oldukları, “annem” bölümü toplam puanlarının ortalamaları arasındaki farka ilişkin “ t ” testi sonuçları; (t: -0,715, p> .05) olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, bibliyoterapi grubu öncesi deney ve kontrol gruplarının ortalamaları arasındaki farkın anlamlı düzeyde olmadığını, her iki grubun ortalamalarının benzer değerde olduğunu göstermektedir.

Deney ve kontrol gruplarının, GAÇE 'den son-test ölçümünde almış oldukları “annem” bölümü toplam puanlarının ortalamaları arasındaki farka ilişkin “ t ” testi sonuçları tablo-7’de verilmiştir.

Tablo-7: Deney ve Kontrol Gruplarının, GAÇE 'den Son-Test Ölçümünde Almış Oldukları “Annem” Bölümü Toplam Puanlarının Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin “ t ” Testi Sonuçları

Grup Türü	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Deney	12	84,75	14,07	4,06	8,008	0,000
Kontrol	12	129,91	13,55	3,91		

Tablo-7’de görüldüğü gibi; kontrol grubunun son-test puanlarının ortalaması ($\bar{x}$: 129,91), deney grubunun ki ise ($\bar{x}$: 84,75) tir. Deney ve kontrol gruplarının, GAÇE”den son-test ölçümünde almış oldukları “annem” bölümü,

toplam puanlarının ortalamaları arasındaki farka ilişkin “t” testi sonuçları; (t: 8,008, $p < .001$) olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, bibliyoterapi grubuna katılan deney grubundaki öğrencilerin çatışma düzeyinin düştüğünü, kontrol grubundaki öğrencilerin çatışma düzeylerinde düşme olmadığını, deney sonrası iki grubun ortalamaları arasındaki farkın anlamlı düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır.

Deney ve kontrol gruplarının, GAÇE, ön-test ve son-test ölçümünde “annem” bölümü puanlarının arasındaki bu farkın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla verilere “Tekrarlanmış Ölçümler İçin Çift Yönlü Varyans Analizi Tekniği” uygulanmış ve sonuçlar Tablo- 8 ‘de verilmiştir.

Tablo-8: Deney Ve Kontrol Gruplarının GAÇE’den Ön-Test ve Son-Test Ölçümünde Almış Oldukları “Annem” Bölümüne İlişkin Puanların Varyans Analizi Sonuçları

Değişkenlik Kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
Model	17712,39	3	5904,13	28,12	,000
Deney-Kontrol	4981,68	1	4981,68	23,73	,000
Test Türü	5355,18	1	5355,18	25,51	,000
Deney-Kontrol * Test türü	7375,52	1	7375,52	35,13	,000
Hata	9236,08	44	209,91		
Toplam	694121,00	48			

$p < .001$

“Annem” bölümüne ilişkin, deney grubuna ait 12 ön-test, 12 son-test; aynı şekilde kontrol grubuna ait 12 ön-test, 12 son-test, toplam 48 ölçüm aynı anda işleme tabi tutulmaktadır

Tablo-8’de görüldüğü gibi; deney ve kontrol gruplarının GAÇE’den almış oldukları ön-test ve son-test “annem” bölümü puanlarına ilişkin olarak yapılan çift yönlü varyans analizi sonucunda, deney ve kontrol grupları arasında (sd: 1,44; F: 23,73; $p < .001$); test türü (ön-test ve son-test) arasında (sd: 1,44; F: 25,51;

$p < .001$) ve ortak (test türü x deney kontrol grubu) etkide (sd: 1,44; F: 35,13; $p < .001$) farkın anlamlı düzeyde olduğu görülmüştür.

Bu bulgular sonucunda araştırmanın “Bibliyoterapi, aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin anneleriyle olan çatışma düzeylerine olumlu yönde etkili olacaktır” şeklinde ifade edilen birinci denencesini doğrulamaktadır

2. Bibliyoterapinin Aileleriyle Çatışma İçinde Olan Gençlerin Babalarıyla Olan Çatışma Düzeylerine Etkisine İlişkin Bulgular

Bu araştırmanın ikinci denencesi aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

Denence-2 Bibliyoterapi aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin babalarıyla olan çatışma düzeylerine olumlu yönde etkili olacaktır.

Bu denencenin test edilmesi için deney ve kontrol gruplarının GAÇE’den ön-test ve son-test ölçümünde almış oldukları puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo-9’da verilmiştir.

Tablo-9: Deney ve Kontrol Gruplarının GAÇE 'den Ön-Test ve Son-Test Ölçümünde Almış Oldukları “Babam” Bölümüne İlişkin Puanların Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Grup Türü	Test Turu	Ortalama	Standart Sapma	N
Deney	Ön-test	132,41	13,10	12
	Son-test	86,16	13,05	12
	Toplam	109,29	26,86	24
Kontrol	Ön-test	115,33	12,42	12
	Son-test	126,66	11,27	12
	Toplam	121,00	12,96	24

Tablo-9’da görüldüğü gibi; deney grubu öğrencilerinin GAÇE ön-test “babam” bölümü puanlarının ortalaması ($\bar{x}$: 132,41) iken, son-testte ($\bar{x}$: 86,16)’ya düşmüştür. Kontrol grubu öğrencilerinin GAÇE ön-test “babam” bölümü puanlarının ortalaması ($\bar{x}$: 115,33) iken, son-testte ($\bar{x}$: 126,66) olmuştur.

Deney ve kontrol gruplarının GAÇE 'den ön-test ölçümünde almış oldukları “babam” bölümü toplam puanlarının ortalamaları arasındaki farka ilişkin “t” testi sonuçları tablo-10’ verilmiştir.

Tablo-10: Deney ve Kontrol Gruplarının GAÇE 'den Ön-Test Ölçümünde Almış Oldukları “Babam” Bölümüne İlişkin Toplam Puanların Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin “ t ” Testi Sonuçları

Grup Türü	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Deney	12	132,41	13,10	3,78	-3,277	0,003
Kontrol	12	115,33	12,42	3,58		

Tablo-10’da; deney ve kontrol gruplarının, GAÇE”den ön-test ölçümünde almış oldukları “babam” bölümü toplam puanlarının ortalamaları arasındaki farka ilişkin “ t ” testi sonuçları (t: -3,277, $p < .003$) olduğunu göstermektedir.

Deney ve kontrol gruplarının GAÇE 'den son-test ölçümünde almış oldukları “babam” bölümüne ilişkin toplam puanların ortalamaları arasındaki farka ilişkin “ t ” testi sonuçları tablo-11’de verilmiştir.

Tablo-11: Deney ve Kontrol Gruplarının GAÇE 'den Son-Test Ölçümünde Almış Oldukları “Babam” Bölümüne İlişkin Toplam Puanların Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin “ t ” Testi Sonuçları

Grup Türü	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
Deney	12	86,16	13,0581	3,76	8,132	0,000
Kontrol	12	126.66	112,27	3,25		

Tablo-11’de görüldüğü gibi; deney ve kontrol gruplarının, GAÇE”den son-test için almış oldukları “babam” bölümü toplam puanlarının ortalamaları arasındaki farka ilişkin “ t ” testi sonuçları; (t: 8,132, $p < .001$) olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, deney ve kontrol gruplarının son-test ölçümleri arasındaki farkın anlamlı düzeyde olduğunu göstermektedir.

Deney ve kontrol gruplarının, ön-test ve son-test ölçümünde GAÇE “babam” bölümü puanlarının ortalamaları arasında gözlenen bu farkın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla verilere “Tekrarlanmış Ölçümler İçin Çift Yönlü Varyans Analizi Tekniği” uygulanmış ve sonuçlar Tablo-12 ‘de verilmiştir.

Tablo-12: Deney ve Kontrol Gruplarının GAÇE’den Ön-Test ve Son-Test Ölçümünde Almış Oldukları “Babam” bölümüne İlişkin Puanların Varyans Analizi Sonuçları

Değişkenliğin Kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Model	15250,06	3	5083,35	32,59	,000
Deney-Kontrol	1645,02	1	1645,02	10,54	,002
Test-Türü	3657,52	1	3657,52	23,45	,000
Deney-Kontrol*TestTürü	9947,52	1	9947,52	63,78	,000
Hata	6861,91	44	155,95		
Toplam	658523,00	48			

“Babam” bölümüne ilişkin, deney grubuna ait 12 ön-test, 12 son-test; aynı şekilde kontrol grubuna ait 12 ön-test, 12 son-test, toplam 48 ölçüm aynı anda işleme tabi tutulmaktadır .

Tablo-12’de görüldüğü gibi; deney ve kontrol gruplarının GAÇE’den almış oldukları ön-test ve son-test “babam” bölümü puanlarına ilişkin olarak yapılan çift yönlü varyans analizi sonucunda, deney ve kontrol grupları arasında (sd: 1,44; F: 10,54; $p < .002$); test türü (ön-test ve son-test) arasında (sd: 1,44; F: 23,45; $p < .001$) ve ortak (test türü x deney kontrol grubu) etkide (sd: 1,44; F: 63,78; $p < .001$) farkın anlamlı düzeyde olduğu görülmüştür.

Bu bulgular araştırmanın “Bibliyoterapi, aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin babalarıyla olan çatışma düzeylerine olumlu yönde etkili olacaktır ” şeklinde ifade edilen ikinci denencesini doğrulamaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, bibliyoterapinin aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin, anneleriyle ve babalarıyla olan çatışma düzeylerine etkisi olup olmadığına ilişkin bulguların tartışma ve yorumları, bulgular bölümündeki sıraya uygun olarak sunulmuştur.

1.“Bibliyoterapi aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin anneleriyle olan çatışma düzeylerine olumlu yönde etkili olacaktır” şeklinde ifade edilmiş olan birinci denenceyi destekler niteliktedir (bkz. Tablo-8).

Araştırmada ileri sürülen birinci denenceye ilişkin bulgular; bibliyoterapi grubuna katılan gençlerin bibliyoterapi süreci sonrası anneleriyle olan çatışma düzeylerinde bir düşme olduğunu, bibliyoterapi grubuna katılmayan gençlerin ise anneleriyle olan çatışma düzeylerinde bir düşme olmadığını ortaya koymaktadır. Bu bulgular, bibliyoterapinin anneleriyle çatışma içinde olan gençlerin çatışma düzeylerini düşürmede etkili olduğunu göstermektedir. Bir başka ifadeyle, bibliyoterapi tekniğinin kullanıldığı grupta psikolojik danışmanın gençlerin anneleriyle olan çatışma düzeylerini düşürmede etkili olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, bu bulgular özellikle anneleriyle çatışması olan gençlere psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri çerçevesinde yardım edenler bibliyoterapi tekniğinin kullanıldığı yardım yöntemlerinden yararlanabileceğini de göstermektedir.

2.“Bibliyoterapi aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin babalarıyla olan çatışma düzeylerine olumlu yönde etkili olacaktır ” şeklinde ifade edilmiş olan ikinci denenceyi destekler niteliktedir (bkz. Tablo-12).

Araştırmada ileri sürülen ikinci denenceye ilişkin bulgular; bibliyoterapi grubuna katılan gençlerin bibliyoterapi süreci sonrası babalarıyla olan çatışma düzeylerinde bir düşme olduğunu ve bibliyoterapinin babalarıyla çatışması olan gençlerin çatışma düzeylerini düşürmede etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Anneleriyle çatışması olan gençlerde görüldüğü gibi aynı şekilde, babalarıyla çatışması olan gençlere yardım ederken, bibliyoterapi tekniğinin kullanıldığı yardım yöntemlerinden yararlanılabileceğini de göstermektedir.

Bu bulgulara benzer şekilde; Sheridon, Baker ve Lissovoy (1984), çalışmalarında, ailesi değişim içinde olan gençlere uyguladıkları bibliyoterapi grubu, yapılandırılmış grup rehberliği ve bireysel danışma programlarının yararlarını araştırarak, bibliyoterapi grupları ile yapılandırılmış grup rehberliği programlarında verilen yardımı alma oranının kontrol gruplarına göre belirgin bir şekilde fazla olduğunu göstermişlerdir. Borders ve Paisley (1992), çalışmalarında ise çocuk edebiyatından seçtikleri nitelikli eserleri kullanarak yaptıkları bibliyoterapi grupları ile öğretici hikayelerin kullanıldığı rehberlik programının gelişimsel etkilerini karşılaştırarak, bibliyoterapi grubundaki öğrencilerde gelişimsel büyümenin daha fazla olduğunu göstermişlerdir.

Genellikle, psikolojik danışma ve rehberlik alanında, okullarda, öğrencilere yardım götürürken kullanılan psikolojik danışma gruplarında ya da çeşitli eğitim programlarında, bibliyoterapi tekniği kullanılarak bu yardım yöntemleri daha da etkili hale getirilebilir. Çünkü, bibliyoterapinin, gencin, yetişkinin bir bakıma kendi kendine, kendi sorununa çözüm bulabilmesinde etkili bir teknik olduğu söylenebilir. Nitekim bu araştırmada bibliyoterapi tekniğinin kullanıldığı psikolojik danışma grubu gençlerin aileleriyle çatışma düzeylerini düşürmede etkili olmuştur.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgular ve çıkan sonuçlara dayalı olarak geliştirilen bazı öneriler sunulmuştur.

Sonuç

Bibliyoterapinin aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin çatışma düzeylerine etkisinin incelendiği bu araştırmalarda aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- 1- Bibliyoterapi, aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin anneleriyle olan çatışma düzeylerine olumlu yönde etkide bulunmuştur.
- 2- Bibliyoterapi, aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin babalarıyla olan çatışma düzeylerine olumlu yönde etkide bulunmuştur.

Öneriler

1- Araştırmada, bibliyoterapi ile anne babalarıyla çatışma içinde olan gençlerin çatışma düzeylerini düşürme becerilerinin arttırılabileceği görülmüştür. Bu bulgu çerçevesinde, okullarda anne babalarıyla çatışma yaşayan gençlerin çatışma düzeylerini düşürmek için benzer çalışmalar yapılabilir. Psikolojik danışmanlar araştırmada planlanan gruplara benzer etkinlikler düzenleyerek öğrencilerin çatışma düzeylerini düşürmeye yönelik çalışmalar yapabilirler.

2- Anne ve babaların eğitim düzeyleri, meslekleri, yaş ve cinsiyet özelliklerinin çocukları ile çatışma düzeyleri üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalar yapılabilir.

3- Araştırma grubu, 16 ve 17 yaşlarındaki 9. sınıf öğrencileri ile oluşturulmuştur. Farklı yaşlardaki öğrencilerin anne ve babalarıyla çatışma düzeylerini inceleyen araştırmalar yapılabilir.

4- Bibliyoterapi, aileleriyle çatışma içinde olan gençlerle yapılmıştır. Aynı çalışma, anne babalarla yapılıp, bibliyoterapinin çocuklarıyla çatışma içinde olan anne babaların çatışma düzeylerine etkisi incelenebilir.

5- Bibliyoterapi aileleriyle çatışma içinde olan gençlerle yapılmıştır. Psikolojik danışma gerektiren diğer konularla ilgili bibliyoterapi yapılabilir.

KAYNAKÇA

ACAR, Nilüfer.Voltan. (1995). **Grupla Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri**. Ankara: Yeni Doğu Matbası.

AKTAŞ, Aliye Mavili. (1997). **Grup Süreci ve Grup Dinamikleri**. İstanbul: Sistem Yayıncılık

ARIKAN, Rauf. (1995). **Araştırma Teknikleri Ve Rapor Yazma**. Ankara: Tutibay LTD. ŞTİ.

BACANLI, Hasan. (1989). *Self-Analiz*. Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, (3), 219-228.

BARCLAY, Kathy H. ve P. WHITTINGTON. (1992). *A Literature – Based Approach For Helping Young Children*. **Childhood Education**, (Sipring), 149 - 154.

BARUTH, Laura, ve M.PHILLIPS. (1976). *Bibliotherapy and the School Counselor*. **School Conselor**, (23), 191-199.

BAVER,Carolyn J., (1985). *Books Can Break Attitudinal Barriers Toward Handicapped*. **The School Conselor**, 33 (3), 302-305.

BELCHER, Vivian B. (1983). *History Need Not Repeat Itself: Make Children Aware of Child Abuse through Literature*. **The Scholl Counselor**, 31, (1), 44-51.

BORDERS, Sarah ve P.O.PAISLEY, (1992). *Children's Literature as a Resource For Classroom Guidance. Elementary School Guidance And Counsiling.* (27), 131-1

BROWN, Eleanor F. (1975). **Bibliotherapy and Its Widening applications.** .Metuchen N J: Scarrecrow Press.

CORSINI, Raymond J. (Third Edition). **Current Psychotherapies** Itasca, Illinois:F.E. Peacock Publishers, Inc.

CRAVER, Kathleen W. (1984). *Adolescent Suicide: An Annotated Bibliyography For Children And Counselors.***The School Counselor**, 31 (5) 467-476.

ÇAKICI, Metin, A.OĞUZHAN ve T. ÖZDİL. (2000). **Temel İstatistik.** İstanbul: Özal Matbaası.

ÇIRAK, Yüksel. (1992). **Grup Rehberliğinin Disiplin Cezası Almış Lise Öğrencilerinin Uyum Düzeylerine Etkisi.** Ankara : Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmış Doktora Tezi).

DEYER, Sharon S. (1985). **The Bookfinder.** Circles Pines Minnesota: American Guidance Service.

DÖKMEN, Üstün. (1985). *Aile İçi İletişim Çatışmalarının Transactional ve Graph Analiz İle İncelenmesi.* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakülte Dergisi, 18, (1-2), 543-66.

DÖKMEN, Üstün. (1995). **Sosyometri Ve Psikodrama.** İstanbul: Sistem Yayıncılık.

EKŞİ, Aysel. (1990). **Çocuk, Genç, Ana Babalar**. Ankara: Bilgi Yayınevi.

ESEN, Nüket. (1991). **Türk Romanında Aile Kurumu**. Ankara: T.C: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.

GEÇTAN, Engin. (1989). **Çağdaş Yaşam ve Normaldışı Davranışlar**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

GENÍSİÖ, Margaret H. (1994). *Tell Me A Story: Interweaving Cultural And Restorative Strands Into Early Storytelling Experiences*. **Day Care And Early Education**. 22 (1), 24 –31.

GLADDING, Samuel T. ve C. GLADDING. (1991). *The ABCs of Bibliotherapy for School Counselors*. **The School Counselor**. 39, 7-13.

GUY, Thurman. (1993). *Exploratory Study Of Elementary – Aged Children's Conceptions Of Death Through The Use Of Story*. **Death Studies**. 17 (1), 27-54.

HALEY, Jay. (1988). **İletişim -Psikolojik Sorunlar ve Psikoterapi**. (Çev. Ali UZUNÖZ), Ankara: Çark Kitabevi.

HANÇERLİOĞLU, Orhan. (1988). **Ruhbilim Sözlüğü**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

HİPPLE, Theodore W., J.H. Yarbrough ve J.S. Kaplan. (1984). *Twenty Adolescent Novels (and more) That Counselors Should Know About*. **The School Counselor**, 32 (1) 142-147.

HORTAÇSU, Nuran. (1991). **İnsan İlişkileri**. Ankara: İmge Kitabevi.

HYNES, Arleen. ve M. HYNES-BERRY, (1986). **Bibliotherapy the Interactive Process: A Hand Book**. Boulder: CO: Westview Press.

KAPLAN, Mehmet. (1976). “Kızıl Elma” Türk Edebiyatı Üzerinde **Araştırmalar**. İstanbul: Dergah Yayınları.

KARASAR, Niyazi. (1982). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: Bilim Yayınları.

LEEDY, Jack.J. (1969). **Proetry Therapy: The Use of Poetry In The Treatment Of Emotional Disorders**. Philadelphia: Lippincott.

MEYER, Leonard. ve L.CROSS. (1976).*Helping The Withdrawn Child. Theory Into Practice*, 15, 332-336.

NICKOLAI MAYS, Susanne. (1987). *Bibliotherapy And The Socially Isolated Adolescet. The School Counsselor*, 35 (1),. 17-21.

ONUR, Bekir. (1987). **Ergenlik Psikolojisi**. Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık.

ÖĞÜLMÜŞ, Selahiddin. (2001). **Kişilerarası Sorun Çözme Becerileri ve Eğitimi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

ÖNER, Uğur. (1987). *Bibliyoterapi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 20, (1-2),. 143-149.

ÖNER, Uğur. (2000). **Çatışma Çözme ve Arabuluculuk Eğitimi**. Y.KUZGUN (Ed.) **İlköğretimde Rehberlik**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

ÖZBEK, Abdülkadir ve G. LEUTZ. (1987). **Psikodrama-Grup Psikoterapisinde Sahnesel Etkileşim**. Ankara:Grup Psikoterapileri Derneği.

ÖZGEN, Çiğdem. (1992). **Genç Ana-Baba Çatışma Envanteri (GAÇE) Geliştirilmesi, Güvenirliliği ve Geçerliliği**. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ÖZTÜRK, Orhan. (1988). **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**. Ankara: Nural Matbaacılık.

PARDECK, John T. (1994). *Using Literature To Help Adolescents Cope With Problems*. **Adolescence**, 29 (114) 421 –427.

PARDECK, Jean A. ve J.T. PARDECK, (1984). **Young People With Problems: A Guide to Bibliotherapy**. Westport:: Greenwood Press.

....., (1985). *Bibliotherapy Using A NeoFreudian Approach For Children Divorced Parents*. **The Scholl Counselor**, 32 (4), 313-318.

PİŞKİN, Metin. (1989). *Empati, Kaygı ve Çatışma Arasındaki İlişki*. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. 22, (2), 775-784.

REGANICK, Karol A. (1991). *Using Classic Literature To Reduce Violence And Aggression In Emotionally Handicapped Adolescents*. ERİC Doküman Servisi, ED 343344.

RUBIN, Rhea J. (1978). **Ising Bibliotherapy: A Guide To Theory And Practice**. Phonieix,Az: Oryx Press

SAFA, Peyami. (1999). **Fatih Harbiye**. İstanbul: Ötüken Yayınları

SHERIDAN, John T, S.B. BAKER ve V.D. LISSOVOY, (1984). *Structuder Group Counseling And Explicit Bibliotherapy As In School Strategies For Preventing Problems In Touth Of Changing Families*. **The School Counselor**, 32, (2)., 134-141.

TIMMERMAN, Lisa, D. MARTINve M. MARTIN. (1989). *Augmenting The Helping Relationship. The Use Of Bibliotherapy*. **The School Counselor**, 36, (4), 293-297.

VINTURELLA, Lucy A. (1998). *Readings On Writing: An Annotated Bibliography For School Counselors*. **The School Counselor**, 36 (2), 146 –152.

WHITE, Richard. (1989). **Bibliotherapy And The Reluctand Student**. ERİC Doküman Servisi ED 309390.

WILSON, Laura W. (1984). Helping Adolescents Understand Death And Dying Through Literature.**English Journal**, November, 78-82.

YAUMAN, Beth E. (1991). School-Based Group Counseling For Children Of Divorce: A review Of The Literature. **Elementary School Guidance And Counseling**, 26 (December), 130 –137.

ZACCARIA, Joseph. S. ve MOSES, H. A. (1968). **Facilitating Human Development Through reading: The Use of Bibliotherapy in Teaching and Counseling**. Champaign: IL: Stipes.

EK-1 ROMANIN ÖZETİ

FATİH-HARBİYE

Peyami SAFA'nın 1931'de yazdığı romanı Fatih-Harbiye 1920-1930 yılları arasındaki İstanbul'un doğu-batı arasındaki ikilemi yaşayan insanları anlatıyor. Romandaki aile Faiz Bey, kızı Neriman, emektarları Gülter ile Neriman'ın nişanlısı Şinasi'den oluşuyor.

Romanın konusu, Neriman ve Şinasi'nin ilişkisi, evlilik planları ve Neriman'ın yozlaşmış batılılaşma isteğiyle bu ilişkiyi sarsması etrafında geçiyor.

Neriman özünde iyi bir kız, babası ve Şinasi'yi de seviyor. Fakat yeninin cazibesine katılarak, yeni erkek arkadaşlarıyla gizlice kaçamaklar yapıp ailesine de yalan söylemeye başlıyor.

Neriman, doğu kültürü ile yetişmiş olup, resmi kanunla gelen modernleşme, İstanbul'da hayatın değişmesi, sinema, kitaplar gibi batı kültürü yayan unsurlardan etkileniyor. Batı eğitimi almış Şişli'de oturan dayısı ile kızlarından etkileniyor. Aynı zamanda Şinasi onu geleneksel hayatına çekerken, yeni, tanıştığı Macit de onu yeninin cazibesine çekiyor. Neriman'ın içinde yaşadığı ikilem aslında tüm ülkenin içinde bulunduğu ikilemdir.

Sonuç olarak görülüyor ki; yanlış batılılaşma hareketi, ortaya çıkardığı çelişkiden dolayı kişilerin ruhlarını yoruyor, hırpalıyor ama Neriman gibi batılılaşma meraklıları dahi içlerinde geleneksel kültürümüzü taşıdıkları için, ondan kolay kolay kopamıyorlar. Romanda yozlaşmış batıya yönelişin aile

zerindeki olumsuz etkilerine Őahit oluyoruz. Yeni neslin batılılaŐma arzusundan dolayı, Neriman-Őinasi aŐkının ve evliliğinin tehlikeye dűŐűŐne Őahit oluyoruz. BatılılaŐmanın yarattığı sorunlar, sevgiye, evlilik kurumunu ve aile yapısına sarsıyor. (Esen, 1991)

EK-2 GENÇ ANA BABA ÇATIŞMA ENVANTERİ (GAÇE)

AÇIKLAMA:

Aşağıdaki cümleleri bir kez annenizle olan ilişkileriniz bir kez de babanızla olan ilişkileriniz açısından değerlendiriniz.

Cümlelerin başına önce “Annem” kelimesini getiriniz ve annenizle olan ilişkilerinizi düşünerek (Annem) bölmesine aşağıdaki uygun seçenek numaralarından birini yazınız. Daha sonra cümlenin başına “Babam” kelimesini getiriniz ve babanızla olan ilişkilerinizi düşünerek (Babam) bölmesine aşağıdaki uygun seçenek numaralarından birini yazınız.

<u>SEÇENEK NUMARALARI</u>	<u>SEÇENEKLERİN ANLAMLARI</u>
1	HİÇ UYGUN DEĞİL
2	PEK UYGUN DEĞİL
3	KARARSIZIM
4	KISMEN UYGUN
5	TAMAMEN UYGUN

ÖRNEK:

Annem / Babam

Eve geç geldiğimde sıklıkla sinirlenir. (5) (4)

Örnekte; Annem bölmesine “tamamen uygun” anlamına gelen (5)

Babam bölmesine “kısmen uygun” anlamına gelen (4) seçenek numarası verilmiştir.

KİŞİSEL BİLGİLER

Adınız Soyadınız:.....

Yaşınız:..... Cinsiyetiniz:.....

Okul:..... Sınıf:.....

Annenizin Eğitim Düzeyi:..... Mesleği:.....

Babanızın Eğitim Düzeyi:..... Mesleği:.....

Anneniz : a)Öz b)Üvey c)Ölü

Babanız : a)Öz b)Üvey c)Ölü

NO	KONU	ANNEM	BABAM
1	Eve geç geldiğimde sıklıkla sinirlenir		
2	Giydiğim kıyafetleri eleştirir		
3	Beni üzmemek istemez		
4	Onu rahatlıkla sarılıp öpebilirim		
5	Ev işlerine yeterince yardım etmediğini söyler		
6	Kendimle ilgili kararlara saygı gösterir		
7	Duygularımı pek anlamaz		
8	Birbirimizin lafını sıklıkla kestiğimiz olur		
9	Evden çıkarken sıklıkla sorguya çekmesi beni rahatsız etmez		
10	Beni çok sevdiğine eminim		
11	Olur olmaz şeylerden dolayı beni suçlar		
12	Bana sık sık bağırır		
13	Bir çok konuda söze karışmamı istemez		
14	Beni başkalarıyla kıyaslamasına kızarım		
15	Davranışlarımı beğendiğini çok az söyler		
16	Duygularımı ona kolayca açabilirim		
17	Bana sevgisini açıkça söylemez		
18	Onunla sohbet etmekten zevk alırım		
19	Meslek seçimi konusunda beni etkilemeye çalışmaz		
20	Arkadaşlarımı yakından tanımak istemesine kızarım		
21	Ona sıklıkla öfkelenirim		
22	Pek çok isteğimi dikkate almaz		
23	Bana el kaldırdığı olur		
24	Arkadaşlarına benimle gurur duyduğunu söyler		
25	Bana kendi gençliğini sıklıkla örnek verir		
26	Ne yapsam gözüne giremem		
27	Sıklıkla birbirimize küstüğümüz olur		
28	Ona kırgınlığımı açıkça söyleyemem		
29	Birbirimize sıklıkla şaka yaptığımız olur		
30	Her şeye karışması sinirime dokunur		
31	Gittiğim yerin telefonunu istemesine kızarım		
32	Onu kendimden uzak hissediyorum		
33	Birbirimize olan sevgimizi sık sık dile getiriyoruz		
34	Bazen beni becerisizlikle suçlar		
35	Zayıf not aldığımda bana kızmaz		
36	Onunla konuşacak konu bulmakta güçlük çekerim		
37	Beni rahatsız eden bir konuyu ona anlatırım		
38	Onunla iyi anlaşıyoruz		
39	Derslerimdeki başarılarımı takdir eder		
40	Mektuplarımı-çekmecelerimi karıştırdığı olur		

EK-3 DENEY VE KONTROL GRUPLARININ ÖN-TEST VE SON-TESTTE GAÇE'DEN ALMIŞ OLDUKLARI PUANLAR

Deney Grubu	Ön-Test		Son-Test		Kontrol Grubu	Ön-Test		Son-test	
	Annem	Babam	Annem	Babam		Annem	Babam	Annem	Babam
1	157	155	90	102	1	133	95	151	108
2	105	136	92	95	2	120	115	118	116
3	123	120	54	60	3	123	106	120	132
4	121	123	98	92	4	101	130	109	128
5	120	149	80	84	5	122	117	120	135
6	121	130	75	85	6	145	124	144	138
7	143	156	74	87	7	108	130	140	147
8	135	126	91	97	8	128	111	124	117
9	122	105	83	83	9	124	115	118	131
10	125	131	95	98	10	139	107	128	113
11	159	131	102	96	11	144	107	152	128
12	139	136	81	68	12	118	126	123	127